

KAINUUN SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON KUNTAYHTYMÄ
YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLTO

Ympäristöterveydenhuollon valvonta- suunnitelma vuosille 2020 – 2024

Hyväksytty sote-kuntayhtymän yhtymähallituksessa
xx.xx.2019 §

SISÄLLYSLUETTELO

1.	YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONNAN SUUNNITELMALLISUUS.....	3
1.1	Johdanto.....	3
1.2	Valtakunnalliset valvontaohjelmat.....	3
1.3	Kunnan valvontasuunnitelmat	4
1.4	Toimintaympäristön muutoksia.....	5
2.	VALVONNAN MAKSULLISUUS	5
3.	VALVONNAN VOIMAVARAT JA TEHTÄVÄT	6
4.	KOULUTUS	7
5.	TIETOJÄRJESTELMÄT	8
6.	LAADUNHALLINTA	8
7.	VIESTINTÄ.....	9
8.	HÄIRIÖTILANTEISIIN VARAUTUMINEN.....	9
9.	VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI.....	9

LIITTEET

- Liite 1 Elintarvikevalvonnan valvontasuunnitelma vuosille 2020–2024
- Liite 2 Terveystensuojelun valvontasuunnitelma vuosille 2020–2024
- Liite 3 Tupakkalain valvontasuunnitelma vuosille 2020–2024
- Liite 4 Eläinlääkintähuollon valvontasuunnitelma vuosille 2020–2024

1. YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONNAN SUUNNITELMALLISUUS

1.1 Johdanto

Ympäristöterveydenhuolto on osa ennaltaehkäisevää perusterveydenhuoltoa. Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön tavoitteena on edistää ja valvoa elinympäristön ja yksilön terveyttä ja turvallisuutta sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia. Korkealaatuinen valvonta edellyttää valvonnan suunnitelmallisuutta. Ympäristöterveydenhuollon erityislainsäädäntö (terveydensuojelu-, tupakka-, elintarvike- ja eläinlääkintähuoltolaki) edellyttää kuntia laatimaan ja hyväksymään säännöllistä valvontaa koskevan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman. Valvonnan tulee olla laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ja vaaroja ehkäisevää sekä suojata kuluttajia taloudellisilta tappioilta.

Suunnitelmassa on otettava huomioon valvontaa ohjaavien keskusvirastojen laatima ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma ja eri toimialoja koskevat valvontaohjelmat paikallisten valvontatarpeiden mukaisesti sekä riskiperusteisesti. Valvontasuunnitelma voi olla monivuotinen ja se tarkastetaan tarvittaessa.

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön tavoitteena on varmistaa kuntalaisille turvallinen elinympäristö, jossa ei ole terveyshaittaa aiheuttavia tekijöitä. Lainsäädännössä korostetaan toiminnanharjoittajien omaa vastuuta, mutta viranomaisvalvontaa tarvitaan toiminnan ja tuotteiden määräystenmukaisuuden varmistamiseksi, toimijoiden tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi, kuluttajansuojan turvaamiseksi sekä toimijoiden tuotantoedellytysten varmistamiseksi.

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman mukainen säännöllinen valvonta on toiminnanharjoittajille maksullista. Kunta perii hyväksymänsä taksan mukaiset valvontamaksut.

1.2 Valtakunnalliset valvontaohjelmat

Ruokavirasto ja Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto (Valvira) ovat tehneet ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman vuosille 2020–2024. Ympäristöterveydenhuollon yhteisessä valtakunnallisessa valvontaohjelmassa ovat mukana toimialakohtaiset valvontaohjelmat, joista säädetään terveydensuojelulaissa (763/1994), elintarvikelaissa (23/2006), tupakkalaissa (549/2016) sekä eläinlääkintähuoltolaissa (765/2009).

Yhteisessä valtakunnallisessa ohjelmassa määritellään keskusviranomaisten valvonnan yhteiset periaatteet. Sen tavoitteena on kehittää ja yhtenäistää keskusvirastojen ohjausta kunnille ja muille valvontaviranomaisille sekä lisätä valvonnan vaikuttavuutta, suunnitelmallisuutta ja laatua. Tavoitteena on yhtenäistää valvontakäytäntöjä koko maassa.

Valtakunnallisen ohjelman mukaan valvontasuunnitelmaan on tarkoituksenmukaista sisällyttää valvontaan kuuluvia ja sitä tukevia asioita, kuten:

- valvontakohteiden lukumäärä kohdetyypeittäin
- voimavarat ja niiden jakautuminen toimialoittain
- koulutussuunnitelma
- tarkastusten suunnittelu ja toteutus
- valvonnasta perittävät maksut
- näytteenottosuunnitelmat
- laboratoriot ja ulkopuoliset asiantuntijat, joihin valvonta tukeutuu
- valvonnan painopisteet
- valvontahankkeet
- häiriötilannesuunnitelma
- sekä viestintäsuunnitelma.

Ohjelmakauden teemana on yhdenmukainen valvonta ja yhteistyö. Ympäristöterveydenhuollon valvontaohjelman teemaa yhdenmukaisesta valvonnasta ja yhteistyöstä voidaan edistää seuraavia tavoitteita toteuttamalla:

- arviointi ja ohjauskäynnit
- viranomaisyhteistyö
- yhteistyö toimijoiden kanssa
- varautuminen ja jatkuvuudenhallinta.

Edellisellä toimintakaudella 2015–2019 teemana oli valvonnan vaikuttavuus. Valvonnan vaikuttavuutta on tärkeää edistää jatkuvasti mm. valvonnan riskiperusteisuudella ja valvonnan tehokkaalla kohdentamisella.

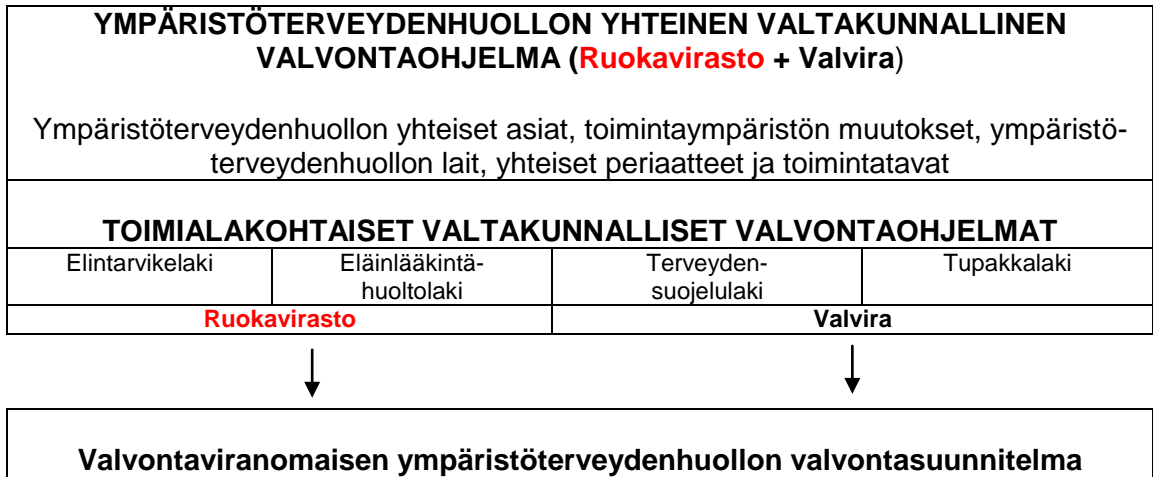
1.3 Kunnan valvontasuunnitelmat

Ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisesta ohjelmasta ja kunnan valvontasuunnitelmasta on säädökset ympäristöterveydenhuollon erityislaeissa.

Liitteenä olevissa Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän suunnitelmissa on huomioitu ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2020–2024 ja toimialakohtaiset valvontaohjelmat sekä aiempien vuosien suunnitelmien toteuttamisesta saatu kokemus. Lisäksi PSAVI on tehnyt syksyllä 2017 Kainuun sote- kuntayhtymän ympäristöterveydenhuoltoa koskevan arviointi- ja ohjauskäynnin. Valvontakäynnin yhteydessä valvontasuunnitelmasta annettu palaute on myös huomioitu.

Valvontaohjelmassa kunnalla tarkoitetaan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikköä, joka voi koostua yksittäisestä kunnasta tai ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta. Kainuussa se tarkoittaa Kainuun sote-kuntayhtymän ympäristöterveydenhuoltoa.

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman suhdetta toimialakohtaisiin valvontaohjelmiin ja kuntien, AVI:n ja muiden valvontaviranomaisten valvontasuunnitelmiin on kuvattu seuraavassa kaaviossa.

Valtakunnallisessa ohjelmassa esitetyt valvonnan painopisteet ja toimintaympäristön muutokset on huomioitu toimialakohtaisissa suunnitelmissa.

1.4 Toimintaympäristön muutoksia

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä maakuntaudistuksen kaatumisen myötä (Sipilän hallituksen eroaminen 8.3.2019) myös muut uudistukseen liittyvät lakimuutokset kaatuivat. Elintarvikelain kokonaisuudistus, eläinsuojelulain uudistus sekä terveydensuojeluvalvonnan vuosimaksu kaatuivat niin ikään MAKU II lakipaketin kaatumisen yhteydessä.

Ruokavirasto aloitti toimintansa 1.1.2019. Ruokavirasto on yhdistynyt kolmesta virastosta: Elintarviketurvallisuusvirasto Evirasta, Maaseutuvirasto Mavista sekä osasta Maanmittauslaitoksen Tietotekniikan Palvelukeskus MitPaa.

2. VALVONNAN MAKSULLISUUS

Ympäristöterveydenhuollon valvonnan suunnitelmallisuuden ja maksullisuuden lisäämisen tarkoituksena on ollut tehostaa ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön edellyttämää kunnallista valvontaa sekä lisätä valvonnasta perittäviä maksuja kunnan ympäristöterveydenhuollon voimavarojen turvaamiseksi. Tämän vuoksi olisi ympäristöterveydenhuoltoa koskevien lakimuutosten perustelujen mukaan (HE 179/2005) ensiarvoisen tärkeää, että kunnan ympäristöterveydenhuoltoyksikön valvonnastaan perimät maksut voitaisiin käyttää yksikön toiminnan kehittämiseen, esimerkiksi tarvittavan lisähenkilöstön palkkaamiseen.

Kunnan ympäristöterveydenhuollon valvontamaksujen perimiseen oikeuttavat säännökset on sisällytetty ympäristöterveydenhuollon eri lakeihin (elintarvikelain 71 §, terveydensuojelulain 50 § ja tupakkalain 91 §).

Kainuun sote -kuntayhtymän hallitus on hyväksynyt 18.12.2017 § 350 Kainuun soten asiakasmaksut 1.1.2018 alkaen ja siihen sisältyy ympäristöterveydenhuollon maksutaksa. Ympäristöterveydenhuollon maksutaksa sisältää em. erityislakien sekä eläinlääkintähuoltolain (765 /2009) ja lääkelain (395/1987) nojalla perittävät maksut. Maksut on määritelty niin, että ne vastaavat enintään suoritteen tuottamisesta aiheutuvia kustannuksia. Tupakkalain mukaiset maksut ovat poikkeuksena veroluonteisia. Maksutaksa ajantasaistetaan vuoden 2020 alusta alkaen.

3. VALVONNAN VOIMAVARAT JA TEHTÄVÄT

Elintarvikevalvonta kuuluu sekä eläinlääkintähuollon että terveysvalvonnan vastuualueille. Eläinlääkintähuollon vastuualue huolehtii eläinperäisten elintarvikkeiden valvonnasta. Hygieenikkoeläinlääkärin tehtäviin kuuluu mm. eläinperäisten elintarvikkeiden ja niitä käsittelevien laitosten valvontaa. Kuntayhtymässä on 10 terveystarkastajaa ja heille kaikille kuuluu tehtäväjaon mukainen suunnitelmallinen valvonta.

Liitteenä olevien suunnitelmien osalta on huomioitava, että tarkastuksen keskimääräisesti käytettävän ajan määrittelyssä on huomioitu tarkastuksen valmistelu, tarkastuksen sisältö ja tarkastuskertomuksen laatiminen. Matkoihin käytettävää aikaa ei ole huomioitu. Tällöin valvontaan käytetty kokonaisaika on todellisuudessa pitkien välimatkojen vuoksi suurempi kuin liitetaulukoissa esitetty tarkastuksiin menevä aika. Tarkastusten sisältö ja tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika sekä valvontakohtetyyppien tarkastustiheydet on esitetty toimialakohtaisissa suunnitelmissa.

Muu kuin suunnitelmallinen valvonta käsittää mm. huoneistojen hyväksymiseen liittyvät tarkastukset, valituksiin liittyvät tarkastukset, asuinhuoneistojen tarkastukset, näytteenoton, lausuntojen valmistelut ja epidemioiden ja häiriötilanteiden selvittelytyöt sekä lupa-asioiden valmistelu, suunnittelutyö ja muut hallinnolliset tehtävät. Lisäksi jatkuvasti uudistuva lainsäädäntö vaatii perehtymistä sekä toimijoiden opastusta, neuvontaa ja koulutustilaisuuksien järjestämistä.

Taulukossa on esitetty käytettävissä olevat voimavarat, toimialoittain arvio suunnitelmalliseen valvontaan käytettävistä henkilövoimavaroista ja valvontakohteiden kokonaislukumäärät. Riskinarviointia käsitellään tarkemmin toimialakohtaisissa suunnitelmissa. Tarkempi kuvaus valvontahenkilöstön riittävydestä ja pätevyydestä on liitteenä olevissa valvontasuunnitelmissa. Valvontasuunnitelmaa laadittaessa on otettu huomioon, että käytettävissä olevista voimavaroista on mahdollista käyttää vain osa nimenomaan suunnitelmallista valvontaa varten.

	Valvonta-kohteiden lukumäärä	Käytettävissä kokonaisuudessa (htv)	Valvonnan tarve riskinarvioinnin perusteella (htv)
Elintarvikevalvonta (sis alku-tuotanto ja laitosvalvonta)	961	5,4	0,8
Terveysturvallisuuden valvonta	540	5,5	0,5
Tupakkavalvonta	108	0,1	0,1
Yhteensä	1609	11,0	1,4

Taulukon tiedot koskevat tarkastuksiin liittyvää voimavarojen käyttöä.

Muu voimavarojen käyttö kohdistuu mm. neuvontaan, opastukseen, koulutukseen, suunnittelu- ja raportointitöihin sekä muihin hallinnollisiin tehtäviin. Taulukossa ei ole huomioitu myöskään matkoihin kuluva aikaa. Valtakunnallisen valvontaohjelman mukaan kokonaistyöpanostarve on tavallisesti 1,5 – 2 kertaa alueella sijaitsevien kohteiden tarkastuksiin tarvittava aika.

4. KOULUTUS

Valvontaviranomaisen on varmistettava, että henkilökunnalla on riittävä osaaminen ja että osaamista pidetään yllä säännöllisellä koulutautumisella. Viranhaltijan on tunnettava omalla vastuulla olevan toimialan lainsäädäntö ja osattava soveltaa sitä virkavastuulla. Viranhaltijoilla on myös oltava riittävä hallinnollinen ja hallinnollisten prosessien osaaminen. Hallintolaissa (434/2003) säädetään viranomaisten harkintavaltaa ohjaavien oikeusperiaatteiden keskeisistä perusteista. Nämä oikeusperiaatteet ovat hallinnon lainalaisuuden periaate, yhdenvertaisuusperiaate, tarkoitussidonnaisuuden periaate, suhteellisuusperiaate ja luottamuksensuojaperiaate (HL 6 §, HE 72/2002). Viranomaisten on aina noudatettava näitä periaatteita. Lisäksi valvontaviranomaisen työtä yleisellä tasolla ohjaavaa lainsäädäntöä ovat mm. julkisuuslaki (621/1999), yleinen tietosuoja-asetus ((EU) 2016/679), kuntalaki (410/2015) ja laki kunnallisesta viranhaltijasta (304/2003).

Hyvä hallinnollinen osaaminen on edellytys myös pakkokeinojen toteuttamiselle. Valvontaviranomaisen velvollisuus on ryhtyä hallinnollisiin pakkokeinoihin tarvittaessa.

Henkilöstön jatkuvalla ja monipuolisella koulutautumisella on keskeinen merkitys valvontasuunnitelman suunnittelun, toteutuksen ja kehittämisen kannalta. Koulutus on tarpeen mukaan sisäistä tai ulkopuolista koulutusta. **Koulutuksessa käytetään etäyhteyksiä aina kun se on mahdollista.**

Laatukäsikirjaan on tehty koulutussuunnitelma. **Taloustarvion laatimisen yhteydessä laaditaan henkilöstön osaamisen kehittämissuunnitelma.** Koulutuksen toteutumista, koulutuspäivien määrää ja kustannuksia seurataan toimiston ylläpitämän rekisterin avulla. Kehityskeskusteluissa käydään läpi koulutukseen liittyviä asioita. Koulutus suunnitellaan niin, että henkilöstö osallistuu tehtäväjaoon mukaiseen koulutukseen.

5. TIETOJÄRJESTELMÄT

Tietojärjestelmään kirjataan valvontakohteet, suoritettut tarkastukset, näytteenotot, toimenpidepyynnöt ym. valvontaan liittyvät toimenpiteet. Vuoden 2019 alussa ympäristöterveydenhuollon keskitetty tietojärjestelmä KUTI/YHTI korvautui VATI-tietojärjestelmällä. VATI:ssa on hyödynnetty aiempien järjestelmien tietovarastoja (kohde- ja valvontatietoja) sekä ominaisuuksia kuten esim. analyysitiedonsiirtopalvelua. VATI:n myötä siirryttiin käyttämään reaaliaikaista käyttöliittymää, joka korvasi aiemmin käytössä olleet kuntajärjestelmät (Kainuussa Digia). Tietojärjestelmän tavoitteena on huomioida käyttäjien tarpeet valvonnan suunnittelussa ja päivittäisessä valvontatyössä. Järjestelmää käytetään myös valvonnan raportoinnissa ja kehittämisessä. Uuden tietojärjestelmän käyttöönotossa on varauduttava siihen, että tietojärjestelmätyö ja sen kehittämiseen osallistuminen vaikuttaa valvontayksiköiden toimintaan valvontaohjelmakauden aikana niin että se vie aikaa käytännön valvontatyöstä.

Lisäksi VYHA-valtakunnallisen järjestelmän avulla hallinnoidaan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkötietoja. Järjestelmää käytetään valvontaa ja valvontayksikköä koskevien tietojen keräämiseen. Näitä ovat mm. henkilöresurssit, valvontasuunnitelma ja sen toteuman sanallinen arviointi. VYHA-järjestelmää on kehitetty kattamaan myös arviointi- ja ohjauskäyntien dokumentointia ja raportointia.

Kuntien on pidettävä tiedot ajan tasalla ja edistettävä omaa raportointiaan, jotta kunnissa voidaan osoittaa oman toiminnan vaikuttavuutta, riskiperusteisuutta ja tuloksellisuutta. VATI-tietojärjestelmän käyttöönotto on vaatinut ja vaatii edelleen kaikkien tarkastajien työaikaa, joten se vaikuttaa valvontaan käytävissä olevaan työaikaan.

6. LAADUNHALLINTA

Ympäristöterveydenhuolto kuuluu sote -kuntayhtymän laadunhallinnan organisaatioon. Tulosalueelle on nimetty laatupäällikkö, vastuualueittain laatuvas-taava ja laatutiimit.

Tulosalueen laatukäsikirjassa on kuvattu johtaminen, organisaatio ja ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmien toiminta-alueisiin liittyvät prosessikartat ja palveluprosessit. Laatukäsikirja sisältää ohje- ja lomakerekisterin elintarvike-, terveydensuojelu-, tupakka- ja lääkelain valvontaan sekä eläinlääkintähuoltoon. Laatukäsikirjan työ- ja tarkastusohjeilla varmistetaan valvontayksikön toiminnan menettelytapojen yhtenäisyys. Ohjeissa hyödynnetään keskusviraston valtakunnallisia tarkastusohjeita ja lomakepohjia valvonnan yhdenmukaistamiseksi. Ohjeistus käsitellään työyhteisössä. Laadunhallintajärjestelmää ollaan uudistettu v. 2017 lähtien.

7. VIESTINTÄ

Viestinnän osa-alueita ovat asiakaspalvelu, kohderyhmien opastus ja kouluttaminen sekä tiedottaminen eri keinoin ja eri tilanteissa. Viestinnän kohderyhmiä ovat kuntalaiset, elinkeinonharjoittajat, toiset viranomaiset ja muut asiakkaat.

Asiakastyytyvyydestä kerätään tietoa sote -kuntayhtymän ohjeiden ja laatu-järjestelmän mukaisesti. Palautteet käsitellään vastuualueiden kokouksissa ja tulosalueen johtoryhmässä. Palautteesta raportoidaan vuosikertomuksessa ja sitä hyödynnetään ympäristöterveydenhuollon toiminnan kehittämisessä.

Ympäristöterveydenhuollon Internet-sivuille on laitettu toimijoille ja kuntalaisille suunnattua ohjeistusta ja lomakkeita. Internet-sivut on uusittu v. 2017 aikana. Sivut vaativat jatkuvaa päivittämistä.

Viestinnässä noudatetaan sote -kuntayhtymän viestintäperiaatteita ja -ohjeita. Häiriötilanteista tiedotetaan tapauskohtaisesti ja viestinnässä tehdään yhteistyötä kuntayhtymän viestinnästä vastaavien tahojen kanssa.

Tutkimusprojekteita ja muista ympäristöterveydenhuollon ajankohtaisista asioista tiedotetaan harkinnan mukaan tiedotusvälineille ja ympäristöterveydenhuollon internet-sivuilla.

8. HÄIRIÖTILANTEISIIN VARAUTUMINEN

Elintarvikkeiden, talous- ja uimaveden aiheuttamien epidemioiden hoidossa toimitaan ruokamyrkytys-epidemiaa koskevan toimintasuunnitelman mukaisesti. Lisäksi toiminta tapahtuu THL:n, Ruokaviraston ja Valviran ohjeiden mukaan. Ympäristöterveydenhuollon eri toimialueita koskeva häiriötilannesuunnitelma on valmistunut 2017 ja se vaatii jatkuvaa päivittämistä. **Lisäksi on tärkeä osallistua koulutuksiin ja harjoituksiin.**

9. VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Arviointituloksilla ja valvonnasta saaduilla kokemuksilla on keskeinen merkitys seuraavia valvontasuunnitelmia laadittaessa. Valtakunnallisen ohjelman mukaan arviointiin tulee sisältyä mm.

- 1) **suunnitellun toiminnan ja tarkastusten kattavuus,**
- 2) tarkastusten **määrä,**
- 3) näytteiden määrä,
- 4) valvonnasta saatujen tulojen kohdentuminen,
- 5) voimavarat **ja yhteistoiminta-alueen toimivuus,**
- 6) toiminnan kehittämistarpeet sekä
- 7) arviointi- ja ohjauskäynnit

Valvontasuunnitelmien toteutumisen raportointi tehdään VATI- ja VYHA-järjestelmien avulla ja siitä laaditaan arviointiraportti toimialakohtaisissa valvontaohjelmissa annettujen ohjeiden mukaisesti. Sote-kuntayhtymän hallituksessa käsitelty valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi toimitetaan VYHA:n kautta aluehallintovirastolle.

Aluehallintovirasto arvioi kuntien valvontasuunnitelmia sekä niiden toteutumista. Valvontasuunnitelmien ja niiden toteuman arviointi tehdään pääsääntöisesti valvontayksikön arviointi- ja ohjauskäytien yhteydessä.

Valvontasuunnitelman toteutumista seurataan neljännesvuosittain tehtävien yhteenvetojen avulla. Toteutuminen käydään läpi terveysturvallisuuden vastuualuepalaverissa.

Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi raportoidaan Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän hallitukselle maaliskuun 2021 loppuun mennessä. Arvioinnissa tarkastellaan kuinka kattavasti suunniteltu toiminta ja suunnitellut tarkastukset sekä näytteenotto ovat toteutuneet valvontakohdetyypeittäin. Arvioinnissa perustellaan syyt mahdollisesti toteutumatta jääneiden tavoitteiden osalta sekä esitetään toimenpiteet, joiden avulla tavoitteet toteutuisivat paremmin seuraavan tarkastelujakson aikana. Toteutumisen arvioinnissa kiinnitetään huomio myös henkilöstövoimavarojen riittävyyteen suhteessa valvontatarpeeseen ja suunniteltuun toimintaan. Lisäksi arvioidaan valvonnasta saadut tulot valtakunnallisten ohjeiden mukaisesti.

Talousveden (EU-laitokset) sekä uimarantaveden (EU-uimarannat) osalta tiedonkeruulomakkeet toimitetaan PSAVI:lle.

Oman sisäisen arvioinnin lisäksi otetaan huomioon myös ulkopuolisten tekemät arvioinnit kunnan valvonnasta. Tällaisia ovat mm. Ruokaviraston ja PSAVI:n kuntiin tekemät tarkastukset ja ns. EU-tarkastuskäynnit.

KAINUUN SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON KUNTAYHTYMÄ
YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLTO

Elintarvikevalvonnan valvontasuunnitelma vuosille 2020 – 2024

Hyväksytty sote-kuntayhtymän yhtymähallituksessa
XX.XX.2019 §

SISÄLLYSLUETTELO

1.	JOHDANTO	3
1.1	Kunnan elintarvikevalvontaviranomaisen tehtävät	3
1.2	Valvontakohteet	4
2.	SUUNNITELMALLINEN VALVONTA.....	4
2.1	Valvonnan suunnitteluvuorokausi.....	4
2.2	Suunnitelmallisen valvonnan voimavarat	4
3.	TARKASTUSTEN MÄÄRITTELY	5
3.1	Tarkastuksen sisältö	5
3.2	Kohteiden ilmoitus- ja hyväksymismenettely.....	5
3.3	Valvontakohteiden tarkastustiheys, riskinarviointi ja tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika	6
3.3.1	Tarkastustiheys	6
3.3.2	Valvontakohteiden riskinarvioinnin perusteet	6
3.3.3	Tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika	7
4.	UUDEKSEN 2020 TARKASTUKSET	7
5.	VALVONTANÄYTTEET.....	7
5.1	Laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu.....	8
5.2	Suunnitelmallinen näytteenotto	8
6.	VARAUTUMINEN ELINTARVIKKEIDEN AIHEUTTAMIIN VAARATILANTEISIIN	8

LIITTEET

LIITE 1	Elintarvikevalvonnan suunnitelmalliset tarkastukset vuosina 2020–2024
LIITE 2	Tarkastusten sisältö valvontakohdetyypeittäin 2020
LIITE 3	Näytteenotto ja tutkimukset valvontakohdetyypeittäin 2020

1. JOHDANTO

Tämä suunnitelma on laadittu elintarvikelain (23/2006) 48 §:n perusteella elintarvikevalvontasuunnitelmaksi vuosille 2020–2024. Suunnitelma koskee kaikkea ympäristöterveydenhuollon suorittamaa elintarvikevalvontaa ja sisältää erikseen eriteltynä säännöllisen valvonnan suunnitelmat. Elintarvikevalvonta toteutetaan elintarvikelain ja muiden voimassaolevien elintarvikevalvontaa koskevien kansallisten säännösten mukaisesti.

Elintarvikevalvonnasta vastaa ympäristöterveydenhuollon tulosalueella terveystalouden ja eläinlääkintähuollon vastualueet.

1.1. Kunnan elintarvikevalvontaviranomaisen tehtävät

Kunnan tehtävänä on huolehtia elintarvikelain mukaisesta valvonnasta alueellaan. Kunnan elintarvikevalvontatehtäviä ovat:

- kunnan valvontaan kuuluvien elintarvikehuoneistojen hyväksyminen ja ilmoitusten käsittely
- alkutuotantopaikkojen, elintarvikehuoneistojen ja muiden elintarvikealan toimijoiden (ml. maahantuojien) olosuhde- ja tuotevalvonta sekä omavalvonnan valvonta
- kotimaassa tuotettujen elintarvikkeiden ja elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvien materiaalien ja tarvikkeiden valmistuksen valvonta
- kaupan ketjussa olevien elintarvikkeiden ja niiden markkinoinnin valvonta (ml. luomuelintarvikkeet)
- **verollisten alkoholijuomavarastojen sekä alkoholijuomien valmistuspaikan tai tilaviinimyymälän yhteydessä olevien elintarvikehuoneistojen valvonta**
- elintarvikealan toimijoiden ja kuluttajien neuvonta ja tiedottaminen, valtion viranomaisten avustaminen eläimistä saatavien elintarvikkeiden kansallisen vierasainevalvontaohjelman toteuttamisessa sekä elintarvikesäännösten mukaisten ilmoitusten ja raporttien tekeminen AVI:lle ja Ruokavirastolle
- osallistua alueellaan terveydelle vaarallisten tuotteiden takaisinveotoihin ja muihin toimenpiteisiin
- osallistua elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvitystyön järjestämiseen kunnassa ja valvoa eläinsuojelulain noudattamista kunnan alueella
- **Eläimistä saatavien elintarvikkeiden ensisaapumisvalvonta siirtyy osaksi kuntien tekemää elintarvikevalvontaa vuoden 2020 alusta.**

Elintarvikevalvontaviranomaiselle kuuluvat tehtävät on pääosin delegoitu ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoille Kainuun sote -kuntayhtymän hallituksen päätöksellä 29.11.2017 § 331.

1.2 Valvontakohteet

Liitteessä 1 on esitetty Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän alueella olevat elintarvikevalvontakohteet. Hyväksyntää edellyttäviä laitoksia on 16, ilmoituksenvaraisia elintarvikehuoneistoja 701 ja alkutuotannon kohteita 570, joista säännöllisen valvonnan kohteita 244. Kohteet on rekisteröity valtakunnalliseen VATI-järjestelmään, johon myös kaikki tarkastukset, näytteenotot, toimenpidepyynnöt jne. kirjataan.

2. SUUNNITELMALLINEN VALVONTA

2.1 Valvonnan suunnittelovelvoite

Kunnan valvontasuunnitelmasta säädetään elintarvikelain 48 §:ssä ja ympäristöterveydenhuollon yhteisessä valtakunnallisessa valvontaohjelmassa vuosille 2020–2024. Näissä kuntaa veloitetaan laatimaan säännöllistä valvontaa koskeva kunnan elintarvikevalvontasuunnitelma siten, että valvonta on yleisten valvontaa koskevien vaatimusten mukaista, ehkäisee terveysvaaroja ja suojaa kuluttajia taloudellisilta tappioilta. Elintarvikevalvontasuunnitelmassa on otettava huomioon elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma 2020–2024.

Elintarvikevalvontasuunnitelmaan on sisällytettävä sekä hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen että ilmoituksenvaraisten kohteiden säännöllinen valvonta.

2.2 Suunnitelmallisen valvonnan voimavarat

Elintarvikevalvonta on jaettu terveysvalvonnan ja eläinlääkintähuollon kesken. Terveysvalvonnan vastuualueen elintarviketiimille kuuluu ilmoitettujen elintarvikehuoneistojen valvonta.

Eläinlääkintähuollon vastuualueelle kuuluu hyväksyttävien elintarvikehuoneistojen ja eläinperäisten alkutuotteiden valvonta. Lisäksi eläinlääkärille kuuluvat elintarvikevalvonnassa valvontatehtävät, joihin vaaditaan eläinlääkärin pätevyys.

Elintarvikevalvonnan suunnitelmalliseen valvontaan käytetään vuosittain aikaa n. 0,8 htv. Kaikkiaan elintarvikevalvontaan on käytettävissä n. 5,4 htv.

3. TARKASTUSTEN MÄÄRITTELY

3.1 Tarkastuksen sisältö

Elintarvikevalvonnan tarkastukset perustuvat EU-säädöksiin, elintarvikelakiin ja sen nojalla annettuihin asetuksiin.

Elintarvikehuoneistojen valvontasuunnitelman mukaiset tarkastukset tehdään pääasiassa Oiva-arviointijärjestelmän mukaisesti. Tarkastukset pyritään tekemään ennalta ilmoittamatta, ajankohtana kun valvontakohteessa on toimintaa. Tarkastus voidaan toteuttaa myös asiakirjatarkastuksena tarkastajan virkapaikalla. Tarvittaessa suoritetaan seurantatarkastuksia ja käytetään elintarvikelain mukaisia pakkokeinoja. Seurantatarkastuskäynti voidaan korvata toimijan kirjallisella ilmoituksella, valokuvilla tai videotallenteilla. Pakkokeinojen käytöstä sovitaan esimiehen kanssa tapauskohtaisesti.

Tarkastajat tekevät myös Oiva-järjestelmän ulkopuolisia tarkastuksia, jotka liittyvät mm. huoneiston hyväksymisiin ja asiakasvalituksiin. Tarkastuksesta laaditaan tarkastuskertomus, joka annetaan toimijalle tai tämän edustajalle. Tarkastuskertomukseen merkitään selkeästi, minkä lain mukaisia ja mitä toimenpiteitä tehty tarkastus sisältää.

Tarkastaja voi sopia elintarvikealan toimijan tai edustajan kanssa myös neuvottelutilaisuuden. Neuvottelussa voidaan käydä läpi mm. toiminnassa tapahtuvia muutoksia, omavalvontasuunnitelman päivitystä tai tarkastuksen yhteydessä havaittujen epäkohtien korjaamistapoja ja aikatauluja. Neuvottelussa voidaan antaa toimijalle ohjeita ja neuvoja sekä tarvittaessa keskustella viranomaisen jatkotoimenpiteistä ja niihin liittyvistä määräajoista. Neuvottelusta laaditaan muistio, joka toimitetaan molemmille osapuolille.

Viranhaltijan tekemän riskinarvioinnin perusteella valvontakohteesta voidaan ottaa näytteitä omavalvonnan toimivuuden arvioimiseksi. Tutkimustulokset käsitellään tarkastuksen yhteydessä ja annetaan mahdolliset korjauskehotukset toimijalle.

Valvontatiedot raportoidaan **valtakunnallisen tietojärjestelmän (VATI)** kautta valtakunnalliseen valvontatietorekisteriin. Suunnitelmallisen valvonnan valvontatulokset julkaistaan valtakunnallisella valvontatietojen julkistamisjärjestelmällä (Oiva).

3.2 Kohteiden ilmoitus- ja hyväksymismenettely

Elintarvikealan toimijan on tehtävä ilmoitus toiminnastaan viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Myös alkutuotannon toimijan ja toimijan, joka tuo markkinoille elintarvikkeen kanssa kosketuksiin joutuvia tarvikkeita, on ilmoitettava toimipaikastaan ja siellä harjoitettavasta toiminnasta.

Elintarvikehuoneistoilmoituksen käsittelystä annetaan toimijalle todistus. Käsittelyn yhteydessä suoritetaan valvontakohteen alustava riskinarviointi. Alustavaan riskinarviointiin perustuva ensimmäinen suunnitelmallinen tarkastus suoritetaan yhden, kolmen tai kuuden kuukauden kuluessa toiminnan aloittamisesta. Sen jälkeen tarkastustiheys määräytyy tarkastuksella tehtyjen havaintojen, riskinarvioinnin ja **Ruokaviraston** antamien ohjeiden perustella. Ilmoituksen tekemisen jälkeen kohde on suunnitelmallisen valvonnan piirissä.

Elintarvikehuoneistoille, jotka käsittelevät eläimistä peräisin olevia elintarvikkeita, on haettava elintarvikehuoneiston hyväksymistä ennen toiminnan aloittamista tai toiminnan olennaista muuttamista. Hyväksymistä vaativissa kohteissa suoritetaan tarkastus ennen hyväksymispäätöksen tekoa. Hyväksymispäätös tehdään 60 vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta, ellei asian laajuus, hakemuksen puutteellisuus tai muu erityinen syy edellytä asian pidempää **käsittelyaikaa**. Hyväksymispäätöksen jälkeen kohde kuuluu suunnitelmallisen valvonnan piiriin.

Ilmoituksen käsittelyn tai hyväksymisen jälkeen kohteiden tiedot kirjataan **VATI**-järjestelmään.

3.3 Valvontakohteiden tarkastustiheys, riskinarviointi ja tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika

Tässä elintarvikevalvonnan valvontasuunnitelmassa on kerrottu eri valvontakohdetyyppien lukumäärät sekä suunnitellut tarkastukset ja valvontanäytteet vuodelle **2020**. Valvontakohdetyypin riskiluokitus vaikuttaa tarkastusten määrään. Riskiltään suurempiin kohteisiin, kuten esim. helposti pilaantuvia elintarvikkeita käsitteleviin elintarvikehuoneistoihin, tehdään enemmän tarkastuksia.

Valvontasuunnitelmaan perustuvat säännölliset tarkastukset ja elintarvikemääräysten noudattamatta jättämiseen liittyvät tarkastukset ovat maksullisia. Maksut on määritelty erillisessä maksutaksassa.

3.3.1 Tarkastustiheys

Liitteessä 1 on esitetty valvontakohteiden tarkastustiheys ja valvontaan keskimäärin käytettävä aika. Tarkastustiheys on määritetty **Ruokaviraston** riskinarvioinnin avulla.

3.3.2 Valvontakohteiden riskinarviointi

Tarkastustiheyteen ja tarkastuksiin käytettävään aikaan vaikuttaa riskiluokitus, joka perustuu valvontakohteen toiminnan luonteeseen ja laajuuteen. Säännöllisen valvonnan tarkastuksista on laadittu kohdekohtainen valvontasuunnitelma, jonka riskiluokituksessa ja tarkastustiheyden määrittelyssä noudatetaan Ruokaviraston ohjetta 10503/2. Suunnitelmassa on

esitetty ohjeen mukainen riskinarviointi sekä riskinarvioinnin perusteella suositeltu tarkastustiheys, tarkastukseen käytettävä aika sekä tämän perusteella suunnitellut tarkastukset vuosille 2020-2024.

Toiminnan luonne, laajuus sekä valvontahistoria muodostavat lähtökohdan sille, kuinka merkittävä riski toimintaan liittyy, ja tähän perustuen arvioidaan elintarvikehuoneiston paikallinen valvontatarve.

3.3.3 Tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika

Liitteessä 1 on esitetty **Ruokaviraston** valvontaohjelman mukainen eri valvontakohdetyyppien tarkastuksiin käytettävä aika. Käytettävässä ajassa ei huomioida matkaa valvontakohteeseen.

4. VUODEN 2020 TARKASTUKSET

Vuonna 2020 tarkastukset on suunniteltu tehtäväksi **liitteen 1 mukaisesti**.

Vuoden 2020 valvonnassa painotetaan elintarvikeeturvallisuutta ja kuluttajien tiedonsaantia heikentäviä asioita kuten

- kunnossapitoa (Oiva-rivit 2.2. ja 2.3)
- puhtaanapitoa (Oiva-rivit 3.1 ja 3.2)
- markkinointia (Oiva-rivi 13.3)
- petosten valvonnan ja torjunnan valmiuden kehittämistä vuosina 2020–2022 luonnonmukaisessa tuotannossa
- elintarvikeparanteiden valvontaa.

Ensisaapumisvalvonnassa noudatetaan Ruokaviraston tekemää valvontasuunnitelmaa. Vuonna 2020 jatketaan alkutuotannon kohteiden kirjaamista tietokantaan.

5. VALVONTANÄYTTEET

Näytteenotolla pyritään seuraamaan elintarvikkeiden mahdollisia riskejä, etenkin mikrobiologisia riskejä sekä omavalvonnan toimivuutta. Näytteenotto pyritään kohdentamaan tuotteisiin ja ominaisuuksiin, joihin kohteen toimija voi itse vaikuttaa.

Säännölliseen valvontaan kuuluvia mikrobiologisia elintarvikenäytteitä otetaan erillisen näytteenottosuunnitelman mukaan. Näytteenottosuunnitelmassa on esitetty näytteenottokohteet, näytemäärät ja tutkimukset.

Näytteenottosuunnitelman toteutumista seurataan vastuualuekokouksissa. Säännöllisen valvonnan näytteisiin eivät sisälly ruokamyrkytys- ja valitusnäytteet, kansallisen salmonella-valvontaohjelman näytteet eivätkä säännölliseen valvontaan kuulumattomat projektinäytteet.

Näytteenottoa suunnataan kohdetyyppien riskitason, kohteesta saatujen aiempien kokemusten ja omavalvonnan toimivuuden mukaan sekä

käytettävissä olevien henkilövoimavarojen mukaan. Elintarvikehuoneistojen ja laitosten itse toteuttama omavalvontanäytteenotto otetaan huomioon valvontanäytteenotossa. Liha- ja kala-alan laitosten valvonnassa kiinnitetään erityistä huomiota omavalvontanäytteenoton toteutumiseen. Viranomaisnäytteitä otetaan riskialttiimmista kohteista (kalanjalostus- ja maitoalan laitokset).

Torjunta-ainejäämätutkimuksia ja muita kemiallisia erityistutkimuksia tehdään valtakunnallisten projektien yhteydessä Tullilaboratorion ja **Ruokaviraston** suunnitelmien mukaisesti.

Liitteessä 2 on esitetty tarkastusten sisältö valvontakohdetyypeittäin ja liitteessä 3 näytteenotto ja tutkimukset valvontakohdetyypeittäin.

5.1 Laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu

Näytteet toimitetaan tutkittavaksi Savo-Karjala Ympäristötutkimus Oy:n laboratorioon.

5.2 Suunnitelmallinen näytteenotto

Viranomaisnäytteet tutkitetaan Savo-Karjala Ympäristötutkimus Oy:n laboratoriossa. Laboratoriolla on toimipisteet Kuopiossa ja Joensuussa. Lisäksi Kajaanin toimipisteessä otetaan näytteitä vastaan ja ne toimitetaan em. toimipisteisiin.

Näytteenotto suunnataan riskinarvioinnin ja saadun kokemuksen perusteella vuonna **2020** seuraavasti:

- kala- ja maitoalan laitoksista otetaan tuote- ja pintapuhtausnäytteitä listerian määrittämistä varten. **Kala-alan laitoksissa näytteenotto keskitetään jalostettuja tuotteita valmistaviin laitoksiin.** Näytteenotossa huomioidaan toimijan omavalvontanäytteenotto.
- **Ruokaviraston näytteenottopyynnöt ja mahdolliset Ruokaviraston projektinäytteet.**

6. VARAUTUMINEN ELINTARVIKKEIDEN AIHEUTTAMIIN VAARATILANTEISIIN

Ruokamyrkytysten hoito ja varautuminen häiriötilanteisiin on kuvattu ympäristöterveydenhuollon yhteisessä valvontasuunnitelmassa.

Elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämistä varten on laadittu suunnitelma vuonna 2018, **suunnitelmaa päivitetään jatkuvasti.** Sote-kuntayhtymän hallitus on nimennyt selvitystyöryhmän epidemioiden selvittämistä varten 21.12.2016 § 325.

Jos terveysvaarallista elintarviketta epäillään olevan kuntayhtymän alueen valvontakohteessa, ryhdytään välittömiin toimenpiteisiin elintarvikkeiden markkinoilta poistamiseksi. Markkinoilta poistamisessa noudatetaan

Ruokaviraston ohjetta elintarvikealan toimijoille takaisinvedosta sekä ilmoittamisesta viranomaisille ja kuluttajille.

Euroopan komissio pitää yllä nopean hälytyksen järjestelmää (RASFF), jonka avulla tiedotetaan jäsenvaltioille sähköisesti terveysvaaraa aiheuttavista elintarvikkeista ja rehuista. Elintarvikkeiden osalta selvitetään elintarvikkeen esiintymisen todennäköisyyttä alueella ennen valvontatoimenpiteiden suunnittelua.

Tarkastusten sisältö valvontakohtetyypeittäin, liite päivitykseen 2020

Valvontakohte	Valvonnan painopistealueet eri kohderyhmissä
Liha- kala- ja maitoalan laitokset	Omavalvonnan (HACCP) toimivuus ja riittävyys Jäljitettävyys
Alkutuotanto	Neuvonta (omavalvonta, erityisesti lääkekirjanpito)
Elintarvikevalmistus	
Leipomot ja viljavalmistelaitokset	Omavalvonnan toimivuus ja riittävyys Tilojen soveltuvuus, sijoittelu, kunto ja puhdistus
Ruokavalmistetehtaat ja einesskeittiöt	Omavalvonnan toimivuus ja riittävyys Jäljitettävyys Tilojen soveltuvuus, sijoittelu, kunto ja puhdistus
Muut valmistuslaitokset	Omavalvonnan toimivuus ja riittävyys Jäljitettävyys Tilojen soveltuvuus, sijoittelu, kunto ja puhtaus
Tukkukaupat, varastot ja kuljetukset	Omavalvonnan toimivuus ja riittävyys Jäljitettävyys
Tarjoilupaikat ja suurtaloudet	
Ravintolat ja muut tarjoilupaikat	Omavalvonnan toimivuus, erityisesti <ul style="list-style-type: none"> • raaka-aineiden ja tuotteiden säilytys • ruoanvalmistus • henkilökunnan hygienia • jäljitettävyys • valitusten/ruokamyrkytyspäilyjen käsittely
Muut suurtaloudet, laitoskeittiöt ja keskuskeittiöt	Omavalvonnan toimivuus, erityisesti <ul style="list-style-type: none"> • ruoanvalmistus • kuljetus • tilojen puhdistus ja sen seuranta Tilojen soveltuvuus toimintaan
Myyntipaikat	Omavalvonnan toimivuus, erityisesti <ul style="list-style-type: none"> • henkilökunnan terveys- ja hygieniaosaamistodistukset • naudanlihan merkintäjärjestelmä • kaupanpito • lämpötilaseuranta • tilojen puhdistus Tilojen soveltuvuus toimintaan
Torit ja muut myyntipaikat	Myyntiolosuhteet Omavalvonta

Näytteenotto ja tutkimukset valvontakohtetyypeittäin 2020

Valvontakohte	Viranomaisnäytteet (suluissa näytemäärä)	Analyysit
Kala-alan laitokset (jalostus) Maitoalan laitokset Liha-alan laitokset	Pintahygienianäytteet (3-5 kpl/laitos) Elintarvikkeet (1-5 kpl/laitos)	L.monocytogenes (kvalit.) L. monocytogenes
Muut kohteet	Ruokaviraston näytteenottopyynnöt ja mahdolliset Ruokaviraston projektinäytteet	

KAINUUN SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON KUNTAYHTYMÄ
YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLTO

Terveydensuojeluvalvonnan valvontasuunnitelma vuosille 2020 – 2024

Hyväksytty sote-kuntayhtymän yhtymähallituksessa
xx.xx.2019

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	3
2. SUUNNITELMALLINEN VALVONTA	3
2.1 VALVONNAN HENKILÖSTÖVOIMAVARAT	3
2.2 SUUNNITELMALLISEN VALVONNAN PIIRIIN KUULUVAT KOHTEET	4
3. VALVONNAN PAINOPISTEALUEET	4
4. TARKASTUSTEN MÄÄRITTELY JA VALVONNAN MAKSULLISUUS	5
5. TARKASTUSTEN SISÄLTÖ JA TARKASTUKSEEN KÄYTETTÄVÄ AIKA	6
5.1 TARKASTUSTEN SISÄLTÖ	6
5.2 TARKASTUKSEEN KÄYTETTÄVÄ AIKA	6
6. TARKASTUSTIHEYS JA RISKINARVIOINTI	7
7. NÄYTTEENOTTO JA KÄYTETTÄVÄT LABORATORIOT	8
7.1 VALVONTANÄYTTEET	8
7.2 LABORATORIOT, JOHON VALVONTA TUKEUTUU	8
8. MUUTOKSET SÄÄDÖKSISSÄ JA VIRANOMAISSOHJEISSA	8

LIITE 1 Terveystieteiden laitoksen mukaisen valvonnan suunnitelmalliset tarkastukset
vuosina 2020–2024

1. JOHDANTO

Kunnan tehtävänä on edistää ja valvoa terveydensuojelua siten, että asukkaille turvataan terveellinen elinympäristö. Kunnan on tiedotettava terveydensuojelusta ja järjestettävä terveydensuojelua koskevaa ohjausta ja neuvontaa.

Kunnan tulee laatia ja hyväksyä säännöllistä valvontaa koskeva terveydensuojelun valvontasuunnitelma (*kunnan valvontasuunnitelma*). Valvonnan tulee olla laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ehkäisevää. Kunnan valvontasuunnitelmassa tulee ottaa huomioon terveydensuojelulaissa 4 a §:ssä tarkoitettu valvontaohjelma paikallisten tarpeiden mukaisesti. Valvontasuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa.

Suunnitelma on laadittu terveydensuojelulain (763/ 1994) 6 §:n mukaisesti terveydensuojelun valvontasuunnitelmaksi ja se koskee vuosien 2020–2024 suunnitelmallista valvontaa.

2. SUUNNITELMALLINEN VALVONTA

2.1 Valvonnan henkilöstövoimavarat

Terveydensuojeluvalvontaa tehdään muiden tehtäväalueiden ohella terveystarkastajien työnjaon mukaisesti. Terveydensuojelun suunnitelmalliseen valvontaan käytetään vuosittain noin **0,5 htv**.

Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi valvontasuunnitelmassa huomioidaan toiminnan kehittäminen ja muu terveydensuojelulain mukainen valvonta sekä siihen varattavat henkilöresurssit ja työaika. Em. tehtäviin kuuluvat mm.:

- ilmoitusten ja hakemusten käsittely
- häiriötilannesuunnitelmien laatiminen **ja yhteensovittaminen mm. kuntien valmiussuunnitelmien kanssa sekä häiriötilanteiden harjoittelu**
- epidemiaselvitykset
- asumisterveysasiat
- asiakasyhteydenotot sekä näihin liittyvät selvitykset ja valvontatoimet
- sidosryhmäyhteistyö ja lausunnot muille viranomaisille
- toimiminen terveydensuojeluasioiden asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana
- **toiminnan kehittäminen.**

Valvontasuunnitelman ulkopuolisia kohteita valvotaan yhteydenottojen perusteella. Nämä suunnittelemattomat valvontatapaukset ovat ensisijaisia suhteessa säännölliseen valvontaan, sillä yleensä niiden taustalla on terveyshaittaepäily.

Seuraavassa tuodaan esille paikallisia erityispiirteitä, jotka vaikuttavat muuhun kuin suunnitelmalliseen valvontaan käytettäviin resursseihin.

Voimavaroja on suunnattava paljon kaivostoimintaan liittyviin terveydensuojeluviranomaisen tehtäviin. Näihin kuuluvat mm. sidosryhmäyhteistyö, lausuntojen antaminen ja terveydensuojelun asiantuntijana toimiminen.

Kainuussa korostuu myös matkailuun liittyvät tehtävät. Matkailupaikkakunnilla tiettyjä kohdetoimintoja on paljon. Erityisesti sesonkiaikana valvontatehtävät sekä valituksiin liittyvät tehtävät lisääntyvät, koska tapahtumiin liittyy paljon oheistoimintaa, jotka ovat terveysvalvonnan valvontakohteita. Sesongit ja suurtapahtumat vaikuttavat välillisesti myös kunnan perustoimintoihin. Riskinhallinta on merkittävässä roolissa, kun paikkakunnan väkiluku kasvaa lyhyellä ajalla merkittävästi. Esimerkkeinä Kainuun kasvavasta matkailusta ovat Suomussalmen Hossan kansallispuiston toiminta, Kuhmon kamarimusiikkijuhlat, Ukkohallan ja Paljakan alueen toimintojen kehittäminen ja Sotkamossa Vuokatin toiminnot.

Kainuun paikalliset valvontatarpeet vaikuttavat häiriötilannesuunnitelmien päivittämistarpeeseen. Etenkin epidemioihin varautuminen on tärkeää huomioiden edellä mainitut paikalliset valvontatarpeet.

2.2 Suunnitelmallisen valvonnan piiriin kuuluvat kohteet

Suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat ilmoitusvelvollisuuden alaiset huoneistot mm. koulut, päiväkodit, vanhainkodit, kokoontumishuoneistot sekä uimahallit, kylpylät, liikuntatilat ja vedenjakelualueet.

Terveydensuojeluviranomainen antaa ilmoituksen tekijälle todistuksen ilmoituksen vastaanottamisesta, käsittelee ilmoituksen ja tekee tarvittaessa 45 §:ssä tarkoitetun tarkastuksen. Ilmoituksesta on tarvittaessa annettava tieto huoneiston sijaintipaikan rakennusvalvontaviranomaiselle.

Kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin perustettavasta TsL:n13 §:n mukaisesta ilmoitusvelvollisesta toiminnasta on tehtävä ilmoitus terveydensuojeluviranomaiselle. Viranomainen saa tiedon toiminnan harjoittajasta ja voi antaa ohjausta ja neuvontaa. Ilmoituksen käsittelystä voi periä terveydensuojelulain mukaisen maksun. Toimintaa ei kuitenkaan voida valvoa suunnitelmallisena valvontana. Kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin voidaan tehdä tarkastus ainoastaan, mikäli epäillään vakavaa terveyshaittaa. Tällöin tarkastuksen tekemiseen on oltava kunnan terveydensuojeluviranomaisen antama kirjallinen määräys. Kotirauhan piiriin kuuluvana tilana ei pidetä sellaista tilaa, jossa on erillinen sisäänkäynti ja tiloja ei käytetä vakituiseen asumiseen. Nämä tilat voivat siten kuulua myös suunnitelmallisen valvonnan piiriin.

3. VALVONNAN PAINOPISTEALUEET

Valvira on valtakunnallisessa terveydensuojelun valvontaohjelmassa vuosille 2020–2024 määrittänyt painopisteet seuraavasti:

Kohde	Terveysturvallisuuden painopisteet (2020–2024)
Omavalvonnantukeminen	<ul style="list-style-type: none"> • Valvontakohteiden riskinarvioinnin näkökulmasta omavalvonnalla ja sen toimivuudella on merkittävä rooli. • Voidaan toteuttaa tarkastuskäynnillä tai esim. toiminnanharjoittajille lähetetyllä lyhyellä kyselyllä, jonka tuloksia voidaan hyödyntää mm. riskinarvioinnissa, toiminnanharjoittajille suunnatussa neuvonnassa, ohjauksessa ja koulutuksissa. • Talousveden laatuun vaikuttavien riskien arviointi ja -hallinta yhdessä talousvettä toimittavan laitoksen kanssa ja valvontatutkimusohjelman päivittäminen.
Elinympäristöterveyden edistäminen	<ul style="list-style-type: none"> • Elinympäristöterveyden edistäminen osana kuntien strategia- ja hyvinvointityötä. • Terveyshaittojen tunnistaminen ja ennaltaehkäisy mm. viranomaisten yhteistyönä (rakennusvalvonta, kaavoitus, kunnan ympäristönsuojeluviranomainen, ELY-keskus, alkoholivalvonta, terveydenhuolto, työsuojelu, kunnan ja AVI:n sosiaalihuollon valvontaviranomaiset). • Häiriötilanteisiin varautuminen ja suunnitelmien yhteensovittaminen (eri viranomaiset, laitokset, kuntien johto jne.) sekä valmiusharjoitukset.

Ohjelmakaudella valvontaa painotetaan Valviran esittämille painopistealueille. Suunnitelmallisen valvonnan tarkastukset, valvontakohteet ja niiden lukumäärä on esitetty liitteessä (liite 1).

4. TARKASTUSTEN MÄÄRITTELY JA VALVONNAN MAKSULLISUUS

Terveysturvallisuuslain mukaisen valvontatarkastuksen tavoite on selvittää terveysvaaran tai -haitan esiintyminen. Eli aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa tai esiintyykö sellaisia tekijöitä ja olosuhteita, joista johtuen terveyshaitta voi syntyä. Terveysturvallisuusviranomainen antaa haitan estämiseksi ja tilanteen korjaamiseksi tarpeelliset määräykset ja ohjeet.

Ympäristöterveydenhuolto valvoo terveysturvallisuuslain tarkoittamia kohteita suunnitelmallisesti tekemällä tarkastuksia ja uusintatarkastuksia sekä ottamalla näytteitä. Nämä säännöllisen valvonnan toimenpiteet ovat maksullisia.

5. TARKASTUSTEN SISÄLTÖ JA TARKASTUKSEEN KÄYTETTÄVÄ AIKA

5.1 Tarkastusten sisältö

Tarkastus

Tarkastus on säännölliseen valvontaan kuuluva ennalta sovittu tarkastus. Tarkastuksella selvitetään, harjoitetaanko tarkastettavassa kohteessa elinympäristöön vaikuttavaa toimintaa siten, ettei siitä synny terveyshaittoja. Tarkastukseen liittyy usein ohjausta ja neuvontaa sekä mahdollisesti näytteenottoa ja mittauksia.

Toiminnanharjoittajalle lähetetään tarvittaessa ennakolta tieto tulevasta tarkastuksesta ja siinä mahdollisesti tarvittavista asiakirjoista. Asiakirjat voidaan pyytää toimittamaan valvontaviranomaiselle ennen tarkastusta.

Tarkastusten sisällöt määritellään valvontakohdetyyppien mukaan tarkemmin laatukäsikirjan työ- ja tarkastusohjeissa, joissa otetaan huomioon oleelliset terveyteen ja turvallisuuteen vaikuttavat tekijät.

Uusintatarkastus

Säännölliseen valvontaan liittyvä uusintatarkastus voi olla ennakolta sovittu tai ennalta ilmoittamaton. Uusintatarkastuksella varmennetaan, että tarkastuksella havaitut puutteet on korjattu. Uusintatarkastus voi olla myös esim. tarvittavan asiakirjan pyytäminen nähtäväksi, jos siinä on aiemmin ollut puutteita.

Kaikista tehdyistä tarkastuksista laaditaan tarkastuskertomus eli tarkastuspöytäkirja, joka annetaan tiedoksi tarkastuksen kohteelle ja muille asianosaisille. Tarkastuskertomus laaditaan, vaikka asiat kohteessa olisivatkin kunnossa. Tehdyt tarkastukset ja valvontatoimet kirjataan **VATI**-ohjelmaan.

5.2 Tarkastukseen käytettävä aika

Tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan arvioimiseksi otetaan huomioon myös tarkastuksen valmisteluun ja pöytäkirjan laatimiseen käytetty aika. Voimavarojen suunnittelussa otetaan huomioon myös matka-ajat. Matkat valvontakohteeseen ja takaisin eivät kuitenkaan sisälly tarkastukseen käytettävään aikaan.

Tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika riippuu mm. kohteen koosta ja toiminnan laajuudesta. Koko tarkastusprosessiin on varattava aikaa vähintään kaksi tuntia, mutta vaativimmat kohteet vaativat jopa yhden tai useamman henkilötyöpäivän. Suunnitelman tarkastusajat vastaavat pääasiassa Valviran arvioimia aikoja. Joissakin tarkastuskohderyhmissä tarkastusaika on pienempi. Se perustuu kertyneeseen kokemukseen tarkastusajoista.

6. TARKASTUSTIHEYS JA RISKINARVIOINTI

Terveydensuojelulain mukaiset, suunnitelmallisen valvonnan kohteet jaetaan kolmeen riskiluokkaan. Riskiluokkien perusteella määritetään valvontakohtetyypin yleinen tarkastustiheys. Riskinarvioinnin perusteella kohdekohtaista tarkastustiheyttä voidaan lisätä tarpeelliseksi katsotulla määrällä tai vähentää enintään puoleen valvontaohjelmassa määritellystä kohdetyypikohtaisesta tarkastustiheydestä. Tarkastustiheyden on oltava kuitenkin vähintään 0,2 (=tarkastus viiden vuoden välein).

Koulu- ja opiskelu- ja opetusympäristön terveellisyys ja turvallisuus on tarkastettava joka kolmas vuosi (terveydenhuoltolaki 1326/2010, 16 ja 17 §:t) ja ne on tarkastettava eri tahojen kanssa yhteistyössä (valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011, 12 §).

Valvontakohteiden ja valvontakohtetyyppien tarkastustiheys perustuu niissä esiintyvien riskitekijöiden arviointiin. Riskitekijöiden merkittävyyttä arvioidaan terveyshaitan toteutumisen todennäköisyyden ja vaikuttavuuden avulla. Arviointi perustuu kokemukseräiseen tietoon valvontakohteiden ja valvontakohtetyyppien toiminnan laadusta, laajuudesta, olosuhteiden asianmukaisuudesta ja käyttäjäryhmästä.

Ympäristöterveydenhuollossa kohteiden tarkastustiheyden määrittelyn pohjana on käytetty Valviran valtakunnallisessa terveydensuojelun valvontaohjelmassa vuosille 2020–2024 määritettyä tarkastustiheyttä. Riskinarviointia on tehty kohdekohtaisesti suunnitelmallisen valvonnan yhteydessä. Riskinarvioinnissa on huomioitu Valviran terveydensuojelun valvontaohjeisto.

Riskinarvioinnin perusteella suunnitelmakaudella 2020–2024 tarkastustiheys on Valviran ohjeen mukainen. Tarkastustiheysiin on tullut muutoksia aiempiin vuosiin siten, että kokoontumistilat (lasten ja nuorten kohteet) sekä kosmetologiset huoneistot, yleiset saunat ja liikuntatilat voidaan tarkastaa hieman harvemmin (muutos esim. kolmesta vuodesta neljään tai neljästä vuodesta viiteen). Tarkastustiheydet ovat esitetty kohdetyypeittäin liitteessä (liite 1).

Riskinarvioinnin perusteella tarkastustiheyden vähentämisen perusteena ovat olleet mm. seuraavat asiat:

- kuntakohtaisten sisäilmatyöryhmien toiminnan käynnistyminen
- erityisryhmien kohteissa ei ole esiintynyt terveyshaittaa aiheuttavia tekijöitä
- toiminnanharjoittajan asenne sekä asiantuntemus on ollut hyvä ja korjaavia toimenpiteitä on tehty, myös jälkiseurantaa on tehty
- vähäinen asiakkaiden määrä.

7. NÄYTTEENOTTO JA KÄYTETTÄVÄT LABORATORIOT

7.1 Valvontanäytteet

Terveysturvallisuuden valvonnassa tukeudutaan usein näytteenottoon ja näytteiden analysointiin laboratoriossa. Terveysturvallisuuslaki ja sen perusteella annetut säädökset määrittelevät tarvittavat näytemäärät ja näytteistä tehtävät analyysit.

Talousvesi ja uimavesi

- Talousveden osalta laatuvaatimukset ja näytteenotto on määritelty seuraavissa säädöksissä:
 - STM:n asetus (1352/2015) talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista
 - STM:n asetus (401/2001) pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista.
- Uimavesien osalta laatuvaatimukset ja näytteenotto on määritelty seuraavissa säädöksissä:
 1. Allasvedet
 - STM:n asetus (315/2002) uimahallien ja kylpylöiden allasveden valvontatutkimuksista ja laatuvaatimuksista.
 2. Uimarantavedet
 - STM:n asetus yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta (177/2008)
 - STM:n asetus pienten yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta (354/2008).

Terveysturvallisuusviranomaisen joko ottaa näytteet itse tai varmistaa muun näytteenottajan pätevyyden. Näytteenottajan on tunnettava vesinäytteenottoon liittyvät yleiset periaatteet.

7.2 Laboratoriot, johon valvonta tukeutuu

Laboratoriopalveluissa tukeudutaan akkreditoituun Savo-Karjalan ympäristötutkimus Oy:n laboratorioon.

Sisäilma-, materiaali- ja pintanäytteet tutkitaan hyväksytyissä virallisissa laboratorioissa.

8. MUUTOKSET SÄÄDÖKSISSÄ JA VIRANOMAISOHJEISSA

Säteilylain (859/2018) mukaan kunnan terveysturvallisuusviranomaisen valvoo talousveden radioaktiivisuuden sekä asuntojen ja muiden oleskelutilojen si-

säilman radonpitoisuuden viitearvojen noudattamista. Säteilylain muutoksen yhteydessä asunnon ja muun oleskelutilan radonpitoisuuden viitearvoksi asetettiin 300 Bq/m³. Uuden rakennuksen suunnittelun ja toteutuksen viitearvo on 200 Bq/m³ (STMa 1044/2018).

Muiksi oleskelutilaksi katsotaan julkiset kokoontumistilat tai pitkäaikaiseen oleskeluun tarkoitettut tilat. Tyypillisesti tällaisessa tilassa henkilömäärä on tilojen kokoon nähden asuntoja suurempi ja niissä oleskelee muitakin kuin työntekijöitä (esim. päiväkodit, koulut ja palveluasunnot). Näissä tiloissa toimijan on tehtävä mittaukset (SäL 156 §).

Terveysturvallisuuden suunnitelmallisen valvonnan piirissä olevia toimijoilta pyydetään selvittämään sisäilman radonpitoisuus. Erityisesti lasten osalta altistumisen rajoittaminen on tärkeää, koska säteilyannos kertyy elimistöön koko eliniän ajan.

Talousveden (STMa 1352/2015) radonpitoisuuden ollessa 300–1000 Bq/l, kunnan terveysturvallisuusviranomaisen on harkittava korjaavien toimenpiteiden tarpeellisuus riskinarvioinnin perusteella. Jos radioaktiivisuuden laatuvaatimus 1000 Bq/l ei täyty, on kunnan terveysturvallisuusviranomaisen viivytyksettä ilmoitettava siitä Säteilyturvakeskukselle (STUK).

Tällöin STUK antaa tarvittavat määräykset säteilyaltistuksen rajoittamiseksi (SäL 154 §, 177 § § SäA 1044/2018, 25 §). Pienten talousvettä toimittavien laitteiden valvonnassa (STMa 401/2001) on huomioitava, että radonin enimmäispitoisuus on laatusuositus. Tällöin valvonnasta vastaa kunnan terveysturvallisuusviranomaisen. Terveysturvallisuusviranomaisen voi tarvittaessa olla yhteydessä STUK:in, joka auttaa mm. riskinarvioinnissa.

Muut muutokset

Puolustusvoimat, STM ja Valvira ovat yhteistyössä linjanneet, että varuskuntien majoitustilat kuuluvat terveysturvallisuuslain suunnitelmallisen valvonnan piiriin ja ovat ilmoitusvelvollisia 13 §:n 1 mom. 6 kohdan perusteella. Mikäli varuskuntien majoitustiloista ei ole aikaisemmin tehty terveysturvallisuuslain mukaisia ilmoitusta, pyydetään ilmoitus ohjelmakauden alussa.

Valviran uusimmat ohjeet:

- Terveysturvallisuuslain 13 §:n mukaisen ilmoitusmenettelyn soveltamisohje, julkiset majoitushuoneistot, [Valviran ohje 7/2017](#).
- Ohje koulun ja päiväkodin olosuhdevalvontaan, terveyshaitan ennaltaehkäisemiseen sekä selvittämiseen, [Valviran ohje 12/2018](#).
- Talousvesiasetuksen soveltamisohje, [Valviran ohje 16/2018](#). Ohjeen liitteenä on talousvesiasetus, juomavesidirektiivi ja valvontatutkimusohjelmamalli, jota uudistettiin vuonna 2019.
- Terveysturvallisuuslain mukaisissa tutkimuksissa käytettävät menetelmät, [Valviran ohje 22/2018](#).
- Alusten tarkastusta ja saniteettitodistusten myöntämistä koskeva WHO:n käsikirja, Suomen kansallinen soveltamisohje, [Valviran ohje 24/2018](#).

- Terveydensuojelulain 13 §:n mukaisen ilmoitusmenettelyn soveltamisohje, sosiaalihuollon ja varhaiskasvatuksen toimintayksiköt, [Valviran ohje 1/2019](#).
- Uima- ja allasvesivälitteisen epidemian selvittäminen, [Valviran ohje 4/2019](#).

Suunnitelmallinen valvonta 2020- 2024										
Suunnitelmallisen valvonnan kohdetyypit		Riskiluokka	Tarkastustiheys / vuosi	Kohdemäärä	Tarkastuksen kesto	Suunnitelmava vuosi				
Toimintaluokka	Toimintatyyppi					2020	2021	2022	2023	2024
Talouden toimittaminen	Talousettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (1352/2015)									
	EU- raportoitava vedenjakelualue, veden toimitus vähintään 1000 m3 päivässä tai vähintään 5000 henkilölle	3	1	4	8	4	4	4	4	4
	Muu vedenjakelualue, vedentoimitus 10 -999m3 päivässä tai 50 -4999 henkilölle	3	1 (0,5*)	23	8	11	12	11	12	11
	Talousettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (401/2001)									
	Pieni vedenjakelualue, vedentoimitus <10 m3/ vrk tai alle 50 henkilölle	2	0,5 (0,3*)	31	6	11	10	10	11	10
Veden toimittaminen talousettä toimittavalle laitokselle	Tukkulaitos (talousettä toimittavalle laitokselle vettä toimittava toiminnan harjoittaja)	3	1	0						
Kokoontuminen, julkiset huvi- ja kokoontumishuoneistot	Lasten ja nuorten kohteet: kerhotilat, nuorisotilat ja leirikeskukset, lasten iltapäiväkerhot ja sisäleikkipuistot	2-1	0,25	23	4	5	6	6	6	5
Opetustoiminta, koulut ja oppilaitokset	Esiopetus, peruskoulu, lukio, ammattioppilaitos, muut koulut ja oppilaitokset, korkeakoulu ja muu aikuiskoulutus	2	0,3	57	8	19	19	19	19	19
Majoitustoiminta, majoitushuoneistot	Hotellit, hostellit, maatilamatkailu, asuntolat, kasarit jne.	2-1	0,2	109	4	21	22	22	22	22
Kauneudenhoitoa ja ihonkäsittelyä suorittavat huoneistot ja laitokset	Kosmetologiset huoneistot, tatuointi ja lävistys, muu ihon käsittely tai hoito	2-1	0,25	50	3	13	12	13	12	13
	Solarium	2	0,2	1	3				1	
Sosiaalihuollon palvelut	Lasten päiväkodit ja vastaavat	2	0,3	70	5	23	24	23	24	23
	Lastenkodit / lastensuojeluyksiköt ja vastaavat	2	0,3	6	4	2	2	2	2	2
	Vanhainkodit ja vastaavat	2	0,3	29	5	10	10	9	10	10
	Muut sosiaalialan yksiköt	2	0,3	55	5	19	18	18	19	18
Liikunta ja virkistystoiminta	Yleiset uimarannat (EU-uimarannat)	2	1	4	2	4	4	4	4	4
	Pienet yleiset uimarannat	2	1	29	2	29	29	29	29	29
	Yleiset altaat, uimahalli, kylpylä, uimala, vesipuisto tai muu yleinen allas	3	1	15	2	15	15	15	15	15
	Yleiset saunat	2	0,5	1	2	1		1		1
	Yleinen liikuntatila: urheiluhalli, kuntosali tai muu yleinen liikuntatila	1	0,2	33	2	7	6	7	6	7

* jos vain jakelua

Valvontakohteiden kokonaismäärä 540 kpl
Valvontatarve vuosittain 195 tarkastusta/v
Suunnitelmallisen valvonnan ajankäyttö keskusviraston ohjeen mukaan 860 h/v (0,5 htv)

Riskiluokat:

Luokkaan 3 kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa; esimerkiksi kun

Luokkaan 2 kuuluvat ne kohteet, joissa on mahdollista, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa, mutta terveysvaikutukset eivät ole merkittäviä (keskisuuri riski).

Luokkaan 1 kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta ei aiheudu terveyshaittaa (matala riski).

KAINUUN SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON KUNTAYHTYMÄ
YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLTO

Tupakkalain valvontasuunnitelma vuosille 2020 – 2024

Hyväksytty sote-kuntayhtymän yhtymähallituksessa

xx.xx.2019 § xxx

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO.....	3
1.1 KUNNAN VALVONTAVIRANOMAISEN TEHTÄVÄT	3
1.2 VALVONNAN SUUNNITTELUVELVOITE	3
2. SUUNNITELMALLINEN VALVONTA	3
2.1 SUUNNITELMALLISEN VALVONNAN VOIMAVARAT	3
2.2 SUUNNITELMALLISEN VALVONNAN MAKSULLISUUS	4
2.3 SUUNNITELMALLISEN VALVONNAN KOHTEET OHJELMAKAUDELLA 2020 - 2024	4
2.4 SUUNNITELMALLISEN VALVONNAN PAINOPISTEALUEET	5
3. TARKASTUSTEN MÄÄRITTELY JA SISÄLTÖ	6
3.1 TARKASTUSTEN MÄÄRITTELY	6
3.2 TARKASTUSTEN SISÄLTÖ.....	6
4. VALVONTAPROJEKTIT JA NÄYTTEENOTTO	8
4.1 VALVONTAPROJEKTIT JA NÄYTTEENOTTO	8
5. VALVONTAKOHTEIDEN RISKINARVIOINTI JA TARKASTUSTIHEYS	8
5.1 VALVONTAKOHTEIDEN TARKASTUSTIHEYS, RISKINARVIOINTI JA TARKASTUKSEEN KESKIMÄÄRIN KÄYTETTÄVÄ AIKA	8

LIITE 1 Tupakkalain mukaisen valvonnan suunnitelmalliset tarkastukset vuosina
2020–2024

1. JOHDANTO

1.1 Kunnan valvontaviranomaisen tehtävät

Tupakkalaissa (549/2016) säädetään toimenpiteistä, joilla pyritään tupakointia vähentämällä ehkäisemään niiden terveysvaarojen ja haittojen syntymistä, joita tupakointi voi aiheuttaa tai joiden syntymisalttiutta se lisää. Lain tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen. Edellä mainitun tavoitteen saavuttamiseksi tupakkalaissa säädetään toimenpiteistä, joilla ehkäistään tupakkatuotteiden käytön aloittamista ja nikotiiniriippuvuuden syntymistä sekä edistetään tupakkatuotteiden ja vastaavien tuotteiden käytön lopettamista ja suojellaan väestöä altistumiselta niiden savulle.

Kunnan tupakkavalvontaviranomaisten tehtävistä on säädetty tupakkalaissa (549/2016). Lain 8 § 1 momentin mukaan, kunnan tulee valvoa:

- 1) tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden myyntiä ja muuta luovuttamista sekä omavalvontaa koskevien säännösten noudattamista;
- 2) tässä laissa säädettyjen markkinointi- ja esilläpitokieltoja koskevien säännösten noudattamista;
- 3) tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskevien säännösten noudattamista.

1.2 Valvonnan suunnitteluvuoro

Tupakkalain 84 §:n 1 momentin mukaan kunnan tulee laatia ja hyväksyä säännöllistä valvontaa koskeva tupakkalain valvontasuunnitelma siten, että valvonta on laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ehkäisevää.

Tupakkalain 84 §:n 2 momentin mukaan kunnan valvontasuunnitelmassa tulee ottaa huomioon 83 §:ssä tarkoitettu valvontaohjelma paikallisten tarpeiden mukaisesti. Valvontasuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa.

Valvontasuunnitelmaan kirjataan tupakkalain mukainen valvonta, joka on mahdollista suunnitella etukäteen. Tupakkalain mukaisen suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat **esimerkiksi**:

- tupakointilalliset ravintolat ja ravitsemisliikkeet
- tupakkalain alaisten tuotteiden vähittäis- ja tukkumyyntipaikat.

2. SUUNNITELMALLINEN VALVONTA

2.1 Suunnitelmallisen valvonnan voimavarat

Tupakkalain valvontaa ei ole keskitetty, vaan kaikki tarkastajat tekevät tupakkalain mukaisia tarkastuksia. Suunnitelmallista valvontaa tehdään

pääsääntöisesti muun lain perusteella tehtävän suunnitelmallisen valvonnan yhteydessä. Tupakkalain mukaiseen suunnitelmalliseen valvontaan käytetään vuosittain noin 9 htp. Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi tupakkavalvontaan varataan aikaa myös muihin tupakkavalvonnan tehtäviin, kuten lupakäsittelyihin, valitusten käsittelyyn ja neuvontaan.

2.2 Suunnitelmallisen valvonnan maksullisuus

Suunnitelmallisen valvonnan tarkastuksista ei peritä maksuja. Tupakkalain mukaisia maksuja peritään vähittäismyyntilupahakemusten käsittelystä, nikotiininesteen vähittäismyyntiä koskevan ilmoituksen käsittelystä, tukkumyynti-ilmoituksen käsittelystä ja tupakointikieltoa koskevan hakemuksen käsittelystä. Lisäksi peritään tupakkatuotteiden myyntiluvan vuosittaista valvontamaksua. Vuosittainen valvontamaksu sisältää suunnitelmallisen valvonnan ja muun valvonnan tarkastuskustannukset.

2.3 Suunnitelmallisen valvonnan kohteet ohjelmakaudella 2020 - 2024

Tupakkalain valvonnan toimintaympäristö on muuttunut viimeisen vuosikymmenen aikana. Tupakkalain valvonnan näkökulmasta lainsäädännön muutokset ovat vähentäneet suunnitelmallisen valvonnan tarvetta tupakointikieltojen ja -rajoitusten puolella, mutta lisänneet valvontatarvetta tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden myynnin osalta.

Euroopan unionin uusi tupakkatuotedirektiivi tuli voimaan 19.5.2014. Direktiivi saatettiin osaksi kansallista lainsäädäntöä tupakkalain kokonaisuudistuksen voimaantulon myötä 15.8.2016. Tupakkalain soveltamisala laajeni samalla koskemaan tupakkatuotteiden lisäksi sähkösavukelaitteita, niissä käytettäviä nesteitä (nikotiinillisia ja nikotiinittomia) sekä poltettavaksi tarkoitettuja kasviperäisiä tuotteita, kuten yrttisavukkeita, vesipiipputupakkaa). Direktiivistä suoraan johtuvat uudet säännökset koskevat muun muassa tupakkalain piirissä olevien tuotteiden ominaisuuksia sekä niistä viranomaisille tehtäviä (ennakko)ilmoituksia. Myös tuotepakkauksia koskeva sääntely tulee pääsääntöisesti suoraan tupakkatuotedirektiivistä. Viimeisin tupakkatuotedirektiivistä johtuva muutos koskee vähittäismyyntipakkausten merkintöjä, joihin uusina pakollisina merkintöinä tulevat jäljitettävyyss- ja turvaominaisuusmerkinnät vaiheittain 20.5.2019 alkaen.

Direktiivin täytäntöönpanon lisäksi tupakkalakiin tuli vuonna 2016 kansallista lisäsääntelyä koskien muun muassa etämyyntiä, tukkumyynnin ilmoitusvaraisuutta sekä tupakointikieltoja. Myyntiä koskevia kieltoja ja rajoituksia laajennettiin koskemaan myös tupakkalain piiriin tulleita uusia tuotteita. Vuonna 2019 tupakkalakiin tehtiin pieniä muutoksia direktiivin jäljitettävyyss- ja turvaominaisuusmerkintöjä koskevan sääntelyn toimeenpanon yhteydessä koskien lähinnä tukkumyynnin rajoituksia.

Tupakkalain valvonnan toimintaympäristön muutokset näyttävät jatkuvan myös tulevaisuudessa. Tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämisyöryhmä antoi toukokuussa 2018 mietintönsä, joka sisälsi 44 toimenpide-ehdotusta tupakkalain tavoitteen saavuttamiseksi vuoteen 2030 mennessä. Toimenpide-

ehdotuksien joukossa oli useita lainsäädännön muutosehdotuksia liittyen muun muassa savuttomien ympäristöjen laajentamiseen sekä uusien tuotteiden parempaan huomioimiseen lainsäädännössä. Työryhmä painotti, että sen esittämien toimenpiteiden toteutusta ja vaikuttavuutta on arvioitava säännöllisesti ja tehtävä tarvittaessa lisäehdotuksia lain tavoitteen saavuttamisen varmistamiseksi. Onkin hyvin todennäköistä, että tupakkalakiin tehdään valvontaohjelmakauden aikana yksi tai useita muutoksia.

Suunnitelmallisen valvonnan piiristä on poistettu sellaiset kohdetyypit, joissa tupakointi on tupakkalain perusteella kielletty. Suunnitelmakaudella 2020–2024 suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat esimerkiksi:

- tupakointitilalliset ravintolat ja ravitsemisliikkeet
- tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäis- ja tukkumyyntipaikat.

Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyynti on luvanvaraista ja tukkumyynti ilmoituksenvaraista toimintaa. On hyvä huomioida, että poltettavaksi tarkoitettujen kasviperäisten tuotteiden, sähkösavukelaitteiden, tupakan vastikkeiden (esim. nikotiinittomat sähkösavukenesteet, yrttinuuska) ja tupakointivälineiden myynti on vapaasti harjoitettavaa elinkeinotoimintaa, joka ei edellytä erillistä lupaa tai ilmoitusta. Tällaisia myyntipaikkoja voivat olla muun muassa liikkeet, jotka myyvät pelkästään esimerkiksi vesipiippuja ja niissä käytettäviä yrttiseoksia, sähkösavukelaitteita ja nikotiinittomia nesteitä tai tupakointivälineitä. Toisaalta samaan kategoriaan kuuluvat myös esimerkiksi koruliikkeet, joiden valikoimissa on korujen lisäksi tupakointivälineitä, esimerkiksi tupakansytyttimiä. Edellä mainittujen myyntipaikkojen heterogeenisyys huomioiden, valvontaohjelmassa ei aseteta tavoitteita ko. valvontakohteiden suunnitelmalliselle valvonnalle. Tällaisten valvontakohteiden sisällyttäminen suunnitelmallisen valvonnan piiriin vaatii tapauskohtaista harkintaa paikallistasolla.

Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi on huomioitava muu kunnan tehtävänä oleva tupakkalain tarkoittama valvonta ja siihen varattavat henkilöresurssit ja työaika. Tällaista toimintaa ovat esimerkiksi

- valitukset tai ilmiannot, jotka koskevat mm. tupakkalain alaisten tuotteiden myyntiä alaikäisille, myyntiluparikkomuksia, markkinointi-, esilläpito- tai tupakointikieltojen rikkomista
- vähittäismyyntilupahakemusten käsittely
- asuntoyhteisöjen tupakointikieltohakemusten käsittely
- toimiminen tupakkalain asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana.

On hyvä huomioida, että suunnitelmattomat valvontatapaukset ovat ensisijaisia suhteessa suunnitelmalliseen valvontaan, sillä yleensä niiden taustalla on epäily tupakkalain säännösten rikkomisesta.

2.4 Suunnitelmallisen valvonnan painopistealueet

Tupakkalain valvontaohjelmakaudella 2020–2024 painopisteiden valinnassa on huomioitu ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelman teema yhtenäinen valvonta ja yhteistyö. Tupakkalain valvontaohjelmakauden 2020–2024 painopisteet ovat: 1) omavalvonnan tukeminen 2) yhteistyö

ehkäisevän päihdetyön kanssa sekä 3) laittoman kaupan ehkäisy ja viranomaisten välinen yhteistyö.

Painopistealueet valvontaohjelmakaudella on kuvattu seuraavassa taulukossa:

Toimintavuosi	2020	2021	2022	2023	2024
Painopiste	Laittoman kaupan ehkäisy ja viranomaisten välinen yhteistyö		Tuotevalvonta ja markkinoinnin valvonta		
	Omavalvonnan tukeminen ja yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa				

3. TARKASTUSTEN MÄÄRITTELY JA SISÄLTÖ

3.1 Tarkastusten määrittely

Tupakkalain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on selvittää, ovatko tarkastuksen kohteen tilat ja toiminta tupakkalaissa asetettujen vaatimusten mukaisia. Tarvittaessa annetaan ohjeita, toimenpidekehotuksia ja määräyksiä, jotta lain edellytykset toteutuvat. Tarkastukseen liittyy tavallisesti aistinvaraista tarkastelua ja arviointia sekä mahdollisesti mittauksia ja näytteenottoa jatkotutkimuksia varten.

Suunnitelmallisen valvonnan piiriin kuuluviin kohteisiin tehdään tarkastuksia ja tarvittaessa myös uusintatarkastuksia. Tarkastustiheys perustuu terveystarkastuksen tekemään kohdekohtaiseen riskinarvioon.

3.2 Tarkastusten sisältö

Kunta valvoo tupakan vähittäismyyntiä ja tupakkakieltojen ja -rajoitusten noudattamista. Tiettyjen kohdetyyppien, kuten ulkona järjestettävien yleisten tilaisuuksien kohdalla voidaan tarkastustoiminnan rinnalla tai sijaan käyttää toiminnanharjoittajille järjestettäviä yhteiskoulutuksia.

Suunnitelmalliseen valvonnan tupakkalain mukainen tarkastus on pääsääntöisesti ennalta sovittu. Tarkastus voidaan tehdä myös ennalta ilmoittamatta, jos se on tupakkalain toteutumisen valvonnan kannalta perusteltua. Mikäli tarkastuksessa havaitaan säännösten vastaista toimintaa, kunnan tulee kieltää säännösten vastainen toiminta sekä asettaa määräaika, jonka kuluessa kielletty toiminta on lopetettava. Säännölliseen valvontaan liittyvä uusintatarkastus voi olla ennakolta sovittu tai ennalta ilmoittamaton. Uusintatarkastuksella varmistetaan, että kohteen toiminta on saatettu tupakkalain mukaiseksi.

Tarkastuskäyntejä tehdään virka-aikana, mutta tarvittaessa myös virka-ajan ulkopuolella. Tarkastukset tehdään ympäristöterveydenhuollon laatukäsikirjan

tarkastusohjeiden mukaisesti, jotka on laadittu tupakkalainsäädännön ja Valviran ohjeiden perusteella. Kaikista tehdyistä tarkastuksista laaditaan tarkastuskertomus, joka annetaan tiedoksi toimijalle ja muille mahdollisille asianosaisille. Tarkastuskertomus laaditaan aina, vaikka tarkastettavassa kohteessa asiat olisivatkin kunnossa.

Valvira on laatinut tarkastuslomakepohjat tupakkalain mukaisten valvontakohteiden tarkastamista varten. Lomakkeet ovat myös Vati-tietojärjestelmän tarkastuslomakepohjina. Kainuun terveysvalvonnassa lomakkeita on käytetty Vati-tietojärjestelmän käyttöön otosta 1.1.2019 alkaen. Tarkastuslomakkeiden käyttö yhtenäistää valvontaa ja mahdollistaa valvonnan laatutietojen seurannan.

Tupakkatuotteiden ja -välineiden myyntipaikat

Vuodesta 2012 alkaen tupakkatuotteiden ja niiden tavaramerkkien esilläpito on ollut kiellettyä (pl. tupakkakaupat). Tupakkatuotteita ei saa pitää esillä siten, että asiakas voi tarkastella ja valita esillä olevista tuotteista haluamansa tuotteen.

Lakimuutosten sekä ympäristöterveydenhuollon valvonnan yhdenmukaistamisen vuoksi Valvira julkaisi 2017 uudet valtakunnalliset tarkastuslomakepohjat tupakkalain alaisten tuotteiden myyntipaikkojen sekä tupakointikieltojen ja -rajoitusten valvontaan.

Ravitsemisliikkeet

Valvira on laatinut tarkastuslomakkeet ravitsemisliikkeiden tarkastuksia varten. Lomakkeita käytetään soveltuvin osin. Tarkastuksia tehdään kohteisiin, joihin on rakennettu erillinen tupakointitila (rakennusvalvonta hyväksyy ja tarkastaa tupakointitilan, kunnan terveydensuojeluviranomainen tekee olosuhdevalvontaa).

Tarkastuksella käytettävät menetelmät (tupakointikiellot ja rajoitukset) ja mahdollinen näytteenotto

Tupakkalain mukaisella tarkastuskäynnillä käytetään ensisijaisesti aisti-havaintoihin perustuvaa arviointia. Valvontaviranomaisen omaan harkintaan perustuen mahdollisissa epäselvissä ja riitatilanteissa voidaan ottaa kertaluontoinen lyhyt ilmanäyte imemällä pumpulla ilmaa näytekeräimen läpi. Ilman savupitoisuuden mittausta aktiivikeräyksenä vaatii perehtymistä näytteenottoon sekä näytteenottolaitteiston ja keräimen hankkimista tarkastusta varten etukäteen esimerkiksi Työterveyslaitokselta. Tarkastukseen mahdollisesti sisältyvästä näytteenotosta aktiivikeräimellä noudatetaan Työterveyslaitoksen ohjeita. Aktiivikeräysmenetelmän käyttöön turvaudutaan vain poikkeustilanteissa, joissa aistinvaraista arviointia tai merkkisavututkimusta ei voida käyttää tai viranomaisen oman harkinnan mukaan epäselvissä ja riitatilanteissa. Näytteet analysoidaan Työterveyslaitoksen laboratorioissa.

4. VALVONTAPROJEKTIT JA NÄYTTEENOTTO

4.1 Valvontaprojektit ja näytteenotto

Valvira ohjaa ja valvoo kuntien valvontaa suuntaavia valtakunnallisia tupakkalain valvontaprojekteja yhdessä aluehallintovirastojen kanssa. Aluehallintovirastoilla voi lisäksi olla omia alueellisia valvontaprojekteja. Valvontaprojekteihin voi kuulua mm. tarkastuksia, mittauksia ja näytteenottoa. Valtakunnallisiin/alueellisiin valvontaprojekteihin osallistutaan tapauskohtaisen harkinnan mukaan. Valvontaprojektit ovat osa suunnitelmallista ja säännöllistä valvontaa.

5. VALVONTAKOHTTEIDEN RISKINARVIOINTI JA TARKASTUSTIHEYS

5.1 Valvontakohteiden tarkastustiheys, riskinarviointi ja tarkastukseen keskimäärin käytettävä aika

Keskusviranomaisen valvontaohjelman mukaiset tarkastustiheydet ovat:

Tupakkalain mukainen kohdetyyppi		Tarkastustiheys / vuosi
Tupakointikiellot ja -rajoitukset	Ravintola tai muu ravitsemisliike, jossa on erillinen tupakointitila	0,3
Tupakkatuotteiden myynti, mainonta ja esilläpito	Vähittäismyynti (myös tukkumyymälät, joissa on vähittäismyyntiä)	0,5
	Tupakkatuotteiden tukkumyynti	0,5

Taulukko 2

Valvontakohteiden riskinarviointi

Aiemmalla ohjelmakaudella on tarkastustoiminnan yhteydessä kartoitettu ravitsemisliikkeiden tupakkalain mukaista toimintaa. Em. ohjelmakaudella saatuja tietoja on käytetty pohjana tämän suunnitelman laadinnassa.

Tarkastustiheyttä voidaan nostaa sopivaksi katsotulla määrällä tai vähentää enintään puoleen valvontaohjelmassa määritellystä kohdetyyppikohtaisesta tarkastustiheydestä. Tarkastustiheyden on oltava kuitenkin vähintään 0,2 (=tarkastus on tehtävä viiden vuoden välein). Tupakkatuotteiden vähittäismyyntin osalta valtakunnallisen valvontaohjelman tarkastustiheyttä ei ole perusteltua vähentää riskinarvioinnin perusteella.

Tarkastustiheyden määrittämiseen vaikuttaa omavalvontasuunnitelman toteuttaminen ja määräysten noudattaminen. Riskinarvioinnissa huomioidaan myös, onko pakkokeinoja jouduttu käyttämään. Riskinarvioinnin mukaan

suunnitelmallisen valvonnan valvontatiheys on Kainuun alueella Valviran ohjeen mukainen (taulukko 2).

Tarkastukseen keskimäärin käytettävä aika

Valvontakohtetypin tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan määrittelyssä otetaan huomioon tarkastuksen aihe, tarkastuksen valmistelu, tarkastuksen sisältö ja tarkastuskertomuksen laatiminen. Tarkastukseen käytettävässä ajassa ei huomioida matkaan kuluva-aikaa. Yhteen tarkastukseen olisi Valviran mukaan varattava aikaa vähintään kaksi tuntia. Liitteessä 1 tarkastukseen käytettävä aika on Valviran antaman arvion mukainen.

Tupakkalain mukaiset suunnitelmalliset tarkastukset 2020-2024

Liite 1

Tupakkalain valvontakohteen tyyppi	Valvontakohteiden lkm.	VALVIRAN SUOSITUKSET			SUUNNITELMA		SUUNNITELMAKAUDEN TARKASTUKSET						
		Tarkastustiheys/ vuosi (vähimmäismäärä)	Tarkastukseen keskim. käytettävä aika	Tarkastusta vuodessa	Tarkastustiheys/ vuosi	Tarkastukseen keskim. käytettävä aika	2020	2021	2022	2023	2024	Yht.	Yht. htp.
Ravitsemisliikkeet, joissa on erillinen tupakointitila	6	0,3	2	2	0,3	2	2	2	2	2	2	10	3
Vähittäismyyntipaikat	101	0,5	2	51	0,3	2	30	31	30	31	30	152	41
Tukkumyyntipaikat	1	0,5	2	1	0,5	2			1		1	2	1
Yleisötapahotumat													
Yhteensä	108			53			32	33	33	33	33	164	44

Valvontakohtetyyppien tarkemmat määritelmät

5.10.2019

Vähittäismyyntipaikat Mm. vähittäismyymälät, huoltoasemat, kioskit, ruokakioskit (grillit), tupakkakaupat, tax free -myymälät, liikennevälineet ja internetkaupat
 Tukkumyymälät Myymälät, jotka harjoittavat tupakkatuotteiden myyntiä jälleenmyyntiä varten joko myymälätiloissa tai internetissä
 Yleisötapahotumat Valvira suosittelee, että ohjelmakauden alussa tarkastetaan yleisötapahotumien tupakointijärjestelyjä.

KAINUUN SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON KUNTAYHTYMÄ
ELÄINLÄÄKINTÄHUOLTO

Eläinlääkintähuollon valvontasuunnitelma vuosille 2020 – 2024

Hyväksytty sote-kuntayhtymän yhtymähallituksessa
x.xx. 2019 § _

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	4
1.1 Suhde muihin ohjelmiin ja suunnitelmiin	4
2. VOIMAVARAT	4
2.1 Resurssitarpeen kartoitus	4
2.2 Henkilöresurssit, vastualueet ja työnjako	5
2.3 Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen	5
3. TIETOJÄRJESTELMÄT	6
4. YHTEISTYÖ JA VIESTINTÄ	7
5. MAKSUT	7
6. ELÄINTEN TERVEYDEN VALVONTA	8
6.1 Eläintautivalmius	8
6.2 Eläintautien ilmoittaminen.....	8
6.3 Pakollinen ja vapaaehtoinen terveysvalvonta	8
6.4 Vesiviljelylaitosten terveysvalvonta.....	9
6.5 Eläinten keinollinen lisääminen.....	10
6.6 Muu eläintautivalvonta.....	10
7. ELÄINTEN LÄÄKITSEMISEN VALVONTA	11
8. SISÄMARKKINAKAUPPA, VIENTI JA TUONTI	11
8.1 Sisämarkkinatuonti	11
8.2 Sisämarkkinavienti.....	11
8.3 Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin.....	11
8.4 Tuonti EU:n ulkopuolelta ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus	12
9. ELÄINTEN HYVINVOINNIN VALVONTA	12
9.1 Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus	13
9.2 Luvan- ja ilmoituksenvaraisen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus.....	13
9.3 Eläinsuojelulain 48 § mukainen selvitys.....	13
10. ELÄIMISTÄ SAATAVAT SIVUTUOTTEET	14
10.1 Sivutuotteita käyttävät toimijat	14
10.2 Sivutuotteiden hautaaminen	14
11. TÄYDENTÄVÄT EHDOT	15
12. ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUJEN JÄRJESTÄMINEN	15
12.1 Peruseläinlääkäripalvelu.....	15
12.2 Palvelun sisältö	15
12.3 Tuotantoeläinten terveydenhuolto.....	16
12.4 Yksityinen palveluntarjonta	16
12.5 Kiireellinen eläinlääkäriapu	16
12.5.1 SUUR- JA PIENELÄINPÄIVYSTYS	17
12.5.2 KESKITETTY YHTEYDENOTTOPALVELU	17
12.6 Saatavuus- ja laatutavoitteet	17
12.6.1 AJANVARAUS	17
12.6.2 SAATAVUUS	18
12.7 Toimitilat.....	18
12.8 Välineresurssit.....	18

	3
12.9 Ostopalvelut	19
12.10 Perustason ylittävät palvelut	19
12.10.1 ERIKOISELÄINLÄÄKÄRIPALVELUT.....	19
12.10.2 REMISSIOMAHDOLLISUUDET	19
12.10.3 LABORATORIOPALVELUT	19
13. LAATU	20
13.1 Auditointi	20
13.2 Palautteen käsittely	20
13.3 Valitusten käsittely.....	20
13.4 Toiminnan kehittäminen.....	21
14. SEURANTA, ARVIOINTI JA RAPORTOINTI	21
14.1 Eläinlääkäripalvelujen käytön tilastointi.....	21
14.2 Muu raportointi	21

LIITTEET

- Liite 1 Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan painopistealueet vuodelle 2019
- Liite 2 Resurssitarpeen kartoitus
- Liite 3 Löytöeläinten hoitotarhat

1. JOHDANTO

Kunnan on laadittava suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä alueellaan. Kunnan on suunnitelmassaan osoitettava, että eläinlääkäripalvelut on järjestetty eläinlääkintähuoltolain vaatimusten mukaisesti. Suunnitelman tulee sisältää tiedot eläinlääkäripalvelujen tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksista sekä valvontaan kuuluvista tarkastuksista, näytteenotoista ja muista toimenpiteistä. Palvelun mitoitusta suunniteltaessa on otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalveluiden tuottajien kunnan alueella tarjoamat palvelut. Kunnan suunnitelmassa on otettava huomioon **Ruokaviraston** laatima valtakunnallinen ohjelma (EHO) ja Pohjois-Suomen aluehallintoviraston laatima alueellinen suunnitelma. Kunnan suunnitelma on arvioitava ja tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein. Pohjois-Suomen Aluehallintovirasto ohjaa kunnan suunnitelman laatimista sekä valvoo ja arvioi sen toteutumista.

Eläinlääkintähuollon painopistealueina vuodelle 2020 on eläinten terveyden valvonnassa salmonellatartuntojen selvittämisen tehostaminen sekä Ruokaviraston ja aluehallintoviraston koordinoima eläintautiharjoitus, ja sivutuotevalvonnassa tilojen sivutuotevalvonta, erityisesti raatojen säilytys, keräily ja hävitys (Liite 1).

Paikallistasolla eläinlääkintähuollon ja siihen liittyvän valvonnan suunnittelusta ja toteutuksesta vastaa Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän eläinlääkintähuollon vastuualue.

1.1 Suhde muihin ohjelmiin ja suunnitelmiin

Ruokaviraston laatiman valtakunnallisen ohjelman (EHO) tarkoitus on tehostaa ja yhdenmukaistaa eläinlääkintähuoltolaissa tarkoitettua eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa sekä ohjata eläinlääkäripalvelujen järjestämistä. EHO on osa valvonta-asetuksen mukaista elintarvikeketjun monivuotista kansallista valvontasuunnitelmaa (VASU) ja ympäristöterveydenhuollon yhteistä valtakunnallista valvontaohjelmaa (Ymppi-ohjelma). VASU kattaa koko elintarvikeketjun valvonnan ja sisältää toimintaympäristön ja valvontajärjestelmien kuvaukset sekä valvonnan strategiset tavoitteet.

Elintarvikkeiden alkutuotannon ja turvallisuuden valvonta on osa eläinlääkintähuoltoa, ja ne on sisällytetty toimialakohtaiseen elintarvikevalvonnan valvontasuunnitelmaan 2015 - 2020.

2. VOIMAVARAT

2.1 Resurssitarpeen kartoitus

Resurssitarvekartoitus on tehty tämän suunnitelman liitteenä olevaa lomaketta hyväksi käyttäen (liite 2). Resurssit on pyritty mitoittamaan kuntayhtymän alueella olevan eläinmäärän mukaan. Resurssitarvetta Kainuun alueella kasvatetaan eläintenpitopaikkojen väliset pitkät etäisyydet, erityisesti päivystysaikaan.

Normaalitilanteessa eläinlääkintähuollon resurssit ovat riittävät eläinlääkintähuoltolain mukaisten tehtävien hoitamiseen. Lomia ja mm. päivystysvapaista johtuvia pidempiä kuin yksittäisien päivien poissaoloja varten on pyritty palkkaamaan sijainen. Sijaismäärärahoja on viime vuosina käytetty noin 2 htv.

2.2 Henkilöresurssit, vastualueet ja työnjako

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän palveluksessa on 10 praktikkoeläinlääkärinä seitsemässä toimipisteessä sekä koko kuntayhtymän alueella toimivat hygieenikkoeläinlääkärinä ja valvontaeläinlääkärinä.

Eläinlääkäreistä kaksi on suorittanut tuotantoeläinten sairauden- ja terveydenhoidon erikoiseläinlääkäritutkinnon. Avustavaa henkilökuntaa ovat neljä vakiuista pieneläinhoitajaa sekä toimistos sihteeri. Kuntayhtymän henkilöstöpalveluista saadaan palkanlaskenta ja yleiset hallintopalvelut.

Hygieenikkoeläinlääkärinä vastaa eläimistä saatavia elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä käsittelevien laitosten valvonnasta ja sivutuotteiden valvonnasta sekä **kalojen** vierasainevalvontanäytteiden ottamisesta. Hygieenikkoeläinlääkärinä toimii myös eläinlääkintähuollon vastualueen päällikkönä.

Valvontaeläinlääkärinä vastaa eläinsuojelusta koko alueella sekä alkutuotannon hygieniavalvonnasta Kajaanin, Sotkamon ja Kuhmon alueella. **Valvontaeläinlääkärinä ottaa muut kuin kalan vierasainenäytteet.** Maidontuotantotilojen hygieniavalvontoja tekee lisäksi Puolangan toimipisteen praktikkoeläinlääkärinä Hyrynsalmen, Paltamon, Puolangan, Ristijärven ja Suomussalmen alueilla. Praktikkoeläinlääkärit hoitavat eläintautilain mukaiset tehtävät omilla alueillaan. Kalatautivalvonta on keskitetty Hyrynsalmen praktikkoeläinlääkärin hoitettavaksi. Poikkeustilanteissa esim. loma-aikoina praktikkoeläinlääkäreille jäävät valvontatehtävät pyritään hoitamaan siten, että jääviysongelmaa ei synny.

Kainuunmeren Työterveys Oy järjestää eläinlääkintähuollon henkilöstön työterveyshuollon. Kainuun sote-kuntayhtymän palveluksessa on työhyvinvointipäällikkö. Työn riskien ja vaarojen arviointi on tehty kaikille vastaanotoille vuonna 2016 **ja päivitetty kaikilla vastaanotoilla sen jälkeen.** Tarvittaessa työohjausta voidaan ostaa kuntayhtymän kilpailuttamilta palveluntarjoajilta.

2.3 Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen

Virassa olevien eläinlääkäreiden pätevyys on varmistettu v. 2013 ja tallennettu henkilöstötietojärjestelmään. Uuden henkilöstön rekrytointi tehdään Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän yhteisen rekrytointiohjeistuksen mukaisesti. Sijaisten ja uusien viranhaltijoiden kelpoisuus tarkistetaan eläinlääkärirekisteristä.

Eläinlääkärit pyrkivät osallistumaan täydennyskoulutuksiin vähintään **viitenä** päivänä vuodessa. Koulutuksiin osallistutaan kunkin työntekijän henkilökohtaisen koulutussuunnitelman mukaisesti siten, että koulutus tukee omaa osaamisalaa. Henkilökohtaiset koulutussuunnitelmat käydään läpi vuosittain kehi-

tyskeskustelun yhteydessä. Koulutuksista saatava materiaali hyödynnetään koko työyhteisössä. Valvontaa tekevät viranhaltijat osallistuvat Pohjois-Suomen AVI:n ja Ruokaviraston järjestämiin viranomaisille suunnattuihin koulutuspäiviin.

Kolmella vastaanotolla työskentelee koulutettu pieneläinhoitaja. Heidän tehtävänsä on avustaa eläinlääkäreitä ajanvarauksessa ja potilaiden käsittelyssä sekä vastata välinehuollosta. Itsenäisesti hoitajat voivat myydä lemmikkien ruokia eläinlääkärin antamien ohjeiden mukaisesti ja tehdä joitain pieniä hoito-toimenpiteitä, kuten leikata kynsiä tai poistaa tikkejä. Eläintenhoitajat osallistuvat heille suunnattuihin täydennyskoulutuksiin.

3. TIETOJÄRJESTELMÄT

Kaima on Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän intranet, josta löytyvät kuntayhtymän yhteiset ohjeet ja mm. matkalaskuohjelma.

Eläinlääkintähuollon tarkastukset ja näytteenotot kirjataan vielä toistaiseksi vuoden 2020 ajan Digiaan. Digian ylläpitolisenssi on irtisanottu vuoden 2020 alusta, mutta ohjelma pysyy käytössä vielä vuoden 2020 loppuun. Alkutuotannon tarkastukset kirjataan VATI-tietojärjestelmään. VATI:n käyttöoikeudet on haettu kaikille alkutuotannon tarkastuksia tekeville eläinlääkäreille.

Tuonnissa ja sisämarkkinakaupassa käytetään TRACES-järjestelmää, joka on komission ylläpitämä, internetissä toimiva järjestelmä. TRACES-järjestelmää käyttävät sekä viranomaiset (kunnaneläinlääkärit ja läänineläinlääkärit) että toimijat. TRACES-järjestelmän käytöstä järjestetään koulutusta, johon eläinlääkärit osallistuvat mahdollisuuksien mukaan. Tarvittaessa läänineläinlääkärit auttavat järjestelmän käytössä.

Eläintenpitäjärekisteri-sovellus on Ruokaviraston omistama eläintenpitäjien rekisteröintiin tarkoittama sovellus. Sovellukseen rekisteröidään kaikki sika-, lammas-, vuohi- ja nautaeläinten sekä siipikarjan pitäjät. Eläintenpitäjärekisteriin kirjataan myös haaskaruokintapaikat. Hygieenikkoeläinlääkärillä ja valvontaeläinlääkärillä on eläintenpitäjärekisteriin selausoikeus sekä haaskanpitäjien osalta päivitysoikeus.

Tiira on myös Ruokaviraston ylläpitämä eläintietojärjestelmän nautaeläinrekisterisovellus. Eläintietojärjestelmä on vastaava järjestelmä lampaiden, sikojen ja vuohien osalta.

Kartturi-sovelluksella hallinnoidaan helposti leviävien eläintautien vastustus-toimenpiteitä. Kartturi-sovelluksella piirretään karttapohjalle rajoitusvyöhykkeet sekä haetaan vyöhykkeiltä tilat, joilla on taudille herkkiä eläinlajeja. Kartturilla voi tehdä raportteja ja listoja tietyn alueen eläintenpitopaikoista esimerkiksi kunnan resurssitarpeen kartoitusta varten. Valvontaeläinlääkärillä on oikeus Kartturi-ohjelmaan.

Ruokaviraston ylläpitämään eläintenpitokieltorekisteriin (Elvis-sovellus) on selausoikeus valvonta- ja hygieenikkoeläinlääkäreillä.

Viranomaiskäytössä olevien tietojärjestelmien lisäksi toimijoilla on käytössään erilaisia seurantajärjestelmiä kuten Naseva eli nautatilojen terveydenhuollon seurantajärjestelmä ja Sikava eli sikaloiden terveydenhuollon seurantajärjestelmä. Järjestelmiä käyttävät terveydenhuoltotyötä tekevät eläinlääkärit, jotka osallistuvat järjestelmien käyttöön opastavaan koulutukseen.

Praktikkoeläinlääkäreillä on käytössään erilaisia potilasohjelmistoja. **Tulevaisuudessa on tavoitteena hankkia kaikille praktikkoeläinlääkäreille yhteinen potilastietojärjestelmä.** Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä vastaa potilasohjelmistojen hankinnasta ja ylläpidosta.

4. YHTEISTYÖ JA VIESTINTÄ

Viestinnän osa-alueita ovat asiakaspalvelu, kohderyhmien opastus ja kouluttaminen sekä tiedottaminen eri keinoin ja eri tilanteissa. Viestinnän kohderyhmiä ovat kuntalaiset, elinkeinonharjoittajat, toiset viranomaiset ja muut asiakkaat.

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän internet-sivuilta [http://kainuu.fi/elainlaakareiden yhteystiedot](http://kainuu.fi/elainlaakareiden_yhteystiedot) löytyvät eläinlääkäreiden yhteystiedot ja vastaanottojen puhelinajat.

Viestinnässä noudatetaan Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän viestintäperiaatteita ja -ohjeita. Eriytilanteista tiedotetaan tapauskohtaisesti ja viestinnässä tehdään yhteistyötä kuntayhtymän viestinnästä vastaavien tahojen kanssa. Eriytilanneviestintään liittyvät ohjeet ovat Kaimasta löytyvissä epidemiasuunnitelmassa ja valmiussuunnitelmassa. Muusta kuin erityistilanteisiin liittyvästä viestinnästä vastaa eläinlääkintähuollon vastuualuepäällikkö.

Eläinsuojelutapauksiin liittyvä yhteydenpito poliisiin on tapausta hoitavan eläinlääkärin vastuulla. Pääosin yhteydenpitoa hoitaa valvontaeläinlääkäri.

5. MAKSUT

Asiakkailta peritään vastaanotoilla klinikkamaksu sekä maksu röntgen- ja verinäytetutkimuksista sote -kuntayhtymän hallituksen päätöksen 21.12.2016 § 326 mukaisesti. **Maksut päivitetään vuoden 2020 alusta.** Eläinlääkäripäivystyksessä on käytössä yksi päivystysnumero, joka on maksullinen.

Tuotantoeläinten haltijoille korvataan eläinlääkärin käynnistä 20 km käyntimaksusta ja edestakaisesta matkasta aiheutuneiden kulujen ylimenevä osa.

Kunnaneläinlääkärin maksullisista suoritteista säädetään maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa (1587/2015). Näitä ovat esim. eläinten omistajille annettavat eläinten vientiin ja kauppaan liittyvät terveystodistukset sekä sivutuotealan toimijan rekisteröinti ja sivutuotelain valvontaan liittyvä tarkastus. Kunnan valvontatoimenpiteistä (esim. alkutuotantopaikkojen hygieniavalvonta) peritään maksut sote -kuntayhtymän hallituksen hyväksymän ympäristöter-

veydenhuollon maksutaksan mukaan.

6. ELÄINTEN TERVEYDEN VALVONTA

6.1 Eläintautivalmius

Kunnaneläinlääkärit huolehtivat eläintutilain ja sen nojalla annettujen säännösten täytäntöönpanosta ja noudattamisen valvonnasta kuntayhtymän alueella. Kaikki Kainuun sote-kuntayhtymän eläinlääkärit pyrkivät osallistumaan aluehallintoviraston järjestämiin koulutuksiin joissa käsitellään eläintautiasioita. Epäiltäessä helposti leviävää eläintautia tai taudinpurkaustapauksessa aluehallintoviraston eläinlääkäri johtaa toimintaa. Aluehallintovirasto laatii tiettyjen helposti leviävien eläintautien osalta aluekohtaisen valmiussuunnitelman.

Osa kunnaneläinlääkäreistä on nimetty valmiuseläinlääkäreiksi, joiden perehtyneisyyttä hyödynnetään eläintautitapauksissa. Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymässä toimii yksi valmiuseläinlääkäri, valvontaeläinlääkäri Aila Rauatmaa. Taudinpurkaustapauksissa, joissa joudutaan käyttämään useampien kunnaneläinlääkäreiden työpanosta taudin vastustustoimenpiteissä, keskitetään kiireellinen eläinten sairaudenhoito niille eläinlääkäreille, jotka eivät osallistu taudin torjuntaan. Tarvittaessa voidaan lyhytaikaisesti eläinten kiireellinen hoito Kainuun alueella järjestää neljän eläinlääkärin voimin.

6.2 Eläintautien ilmoittaminen

Epäillessään vastustettavaa eläintautia jokaisen kunnaneläinlääkärin on ilmoitettava siitä aluehallintovirastolle. Helposti leviävästä, vaarallisesta ja uudesta vakavasta eläintaudista on ilmoitettava välittömästi, myös päivystysaikana. Valvottavista ja MMM:n asetuksessa 1010/2013 luetelluista eläintaudeista on ilmoitettava seuraavana arkipäivänä. Muista ilmoitettavista eläintaudeista ilmoitetaan vain kuukausiyhteenvedossa. Vastustettavat ja ilmoitettavat eläintaudit on lueteltu lainsäädännön lisäksi **Ruokaviraston** internetsivuilla. Jokainen kunnaneläinlääkäri toimittaa kuukausiyhteenvedon alueellaan epäillyistä tai todetuista eläintaudeista aluehallintovirastoon kuukausittain seuraavan kuun 15. päivään mennessä.

Epäillessään eläimestä mahdollisesti ihmiseen tarttuvaa eläintautia (zoonoosi) kunnaneläinlääkäri on velvollinen ilmoittamaan asiasta alueensa infektiotautien torjunnasta vastaavalle lääkärille. Lääkärien yhteystiedot löytyvät ruokamyrkytys-epidemiasuunnitelmasta tai Kaiman yhteystiedot-hakemistosta.

6.3 Pakollinen ja vapaaehtoinen terveystarkkailu

Joillekin lakisääteisesti vastustettaville eläintaudeille on erillislainsäädännöllä säädetty terveystarkkailun vähimmäistasosta. Kana-, broileri- ja kalkkunaparvia, uudistuseläimiä tuottavia sikaloita ja keinosiemennyssonneja tai raakamaiota tuottavia nautojen pitopaikkoja koskee pakollinen salmonellavalvonta. Pitopaikat voivat liittyä vapaaehtoiseen terveystarkkailuun lampaiden ja vuohi-

en maedi-visnan varalta, tarhattujen hirvieläinten tuberkuloosin tai kalojen BKD:n varalta. (Vna 838/2013).

Scrabien vapaaehtoinen valvontaohjelma on lakkautettu 1.7.2016. Näytteitä otetaan tautivapauden seuraamiseksi raatokeräilyalueen ulkopuolelta yli 18 kk:n ikäisistä pitopaikassa itsestään kuolleista tai lopetetuista lampaista ja vuohista. Niitä tiloja, joissa on pysyvästi yli 50 uuhta tai kuttua, velvoitetaan lähettämään yksi näyte/tila. Näytteen lähettämisestä vastaa eläintenpitäjä tai kunnaneläinlääkäri, mikäli tila ilmoittaa asiasta kunnaneläinlääkärille. Kunnaneläinlääkärit muistuttavat tilaa näytteenottovelvollisuudesta vuoden alussa. Y-aseamalla on taulukko, johon näytteenoton toteutuminen kirjataan AVIsta tulleet tiedot perusteella.

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän alueella vapaaehtoiseen terveystarkastukseen lampaiden ja vuohtien maedi-visnan varalta on liittynyt yhteensä 3 tilaa (tilanne marraskuussa 2019). Terveystarkastusohjelmiin liittyvistä tilakäynneistä vastaa tilan sijaintikunnan praktikkoeläinlääkäri. Aluehallintovirasto antaa vapaaehtoiseen terveystarkastukseen kuuluvalla pitopaikalla terveystarkastuksesta koskevan päätöksen. Aluehallintovirasto valvoo tarkastuskäyntien ja näytteenoton toteutumista pitopaikoissa niiden terveystarkastuksen edellyttämällä tavalla. Tarkastuskäyntien toteutuminen kirjataan y-asemalle eläinlääkintähuollon kansioon kohtaan valvonta-eläintaudit.

Siipikarjan salmonellavalvontaohjelmaan kuuluu yksi iso munintakanala ja munapakkaamo sekä kalkkunakasvattamo Kuhmossa, joissa tehdään tarkastuskäynti vuosittain sekä pienimuotoista toimintaa harjoittavaa kanaloita 6 kpl (tilanne marraskuu 2019), joissa yhdessä tarkastus tehdään joka toinen vuosi ja muissa joka kolmas vuosi. Alueen kunnaneläinlääkäri seuraa toimijan toteuttaman salmonellavalvontaohjelman toteutumista ja huolehtii ohjelmaan liittyvistä tilakäynneistä. Hän välittää terveystarkastuksesta saadut tiedot aluehallintovirastolle.

Tarkastukset ja näytteenotot kirjataan y-aseamalla eläinlääkintähuollon kansioon kohtaan valvonta-eläintaudit.

6.4 Vesiviljelylaitosten terveystarkastus

Vesiviljelylaitosten terveystarkastuksesta vastaa koko kuntayhtymän alueella, Puolankaa lukuun ottamatta, Hyrynsalmen toimipisteen eläinlääkäri Reetta Lehtinen. Vesiviljelylaitosten toiminta ja kirjanpito tarkastetaan vuosittain AVIn ohjeistuksen mukaan, käynnit raportoidaan AVIin.

Vesiviljelylaitosten kalanäytteet otetaan ja laitostarkastukset tehdään EU:n hyväksymien VHS-ohjelmien (rajoitusalueilla), lisävakuusohjelmien (BKD; IPN; SVC ja Gyrodactylus salaris -taudit) sekä osittain riskiperusteisuuden mukaisesti.

Laitoksia valvova kunnaneläinlääkäri kartoittaa alueensa laitosten mahdolliset riskiperusteet ja tiedottaa niistä läänineläinlääkäreitä. Tarkastuksissa tarkoituksena on valvovan eläinlääkärin perehtyminen laitoksen toimintaan ja sen riskeihin erityisesti laitoksen laatiman omavalvonnan kuvauksen avulla. Laitosten omavalvonta tarkastetaan ja sitä kehitetään yhdessä toimijoiden kanssa.

Laitosten terveystarkastuksesta vastaava eläinlääkäriä koulutetaan säännöllisesti.

Tarkastuksissa käytetään Eviran tarkastusta varten suunnittelemaa lomaketta, jonka kopion valvonnan tehnyt kunnaneläinlääkäri toimittaa aluehallintovirastoon ja **Ruokavirastoon**. Aluehallintovirasto seuraa ja ohjaa tarkastusten ja näytteenoton toteutumista.

6.5 Eläinten keinollinen lisääminen

Aluehallintovirasto hyväksyy hakemuksesta nautojen, sikojen, hevosten, lampaiden ja vuohien spermankeräysasemat, spermavarastot, alkiontuotanto- ja alkionkeräysryhmät sekä sperman keräysasemille toimitettavien eläinten karanteenit, mikäli niiden tilat ja toiminta täyttävät säädösten asettamat vaatimukset. Aluehallintovirasto lähettää hyväksymisen tiedoksi Eviraan. Evira rekisteröi hyväksytyt asemat, varastot ja ryhmät ja tiedottaa niistä toimijoille ja muiden jäsenvaltioiden viranomaisille lainsäädännön (neuvoston direktiivi 92/65/ETY ja komission päätös 2009/712/EY) mukaisesti.

Kunnaneläinlääkäri valvoo karanteeneja, sperman keräysasemia, alkioiden keräysryhmiä, alkioiden tuotantoryhmiä sekä spermavarastoja ja suorittaa niissä säännöllisiä tarkastuksia sen varmistamiseksi, että ne täyttävät hyväksymiselle säädetyt edellytykset ja että toiminnalle säädetyt vaatimukset ja hyväksymispäätöksessä asetettuja ehtoja noudatetaan. Valvonnan tulokset raportoidaan Eviralle vuosittain. Kainuussa ei ole tällä hetkellä toimivia eläinten keinolliseen lisääntymiseen liittyviä toimijoita.

6.6 Muu eläintautivalvonta

Ruokavirasto pyytää vuosittain seurantanäytteiden ottamista erillisen suunnitelman mukaan. Näytteenottopyynnöt tulevat kuntaan yleensä aluehallintoviraston välityksellä. Valvontaeläinlääkäri on ilmoitettu aluehallintovirastoon näytteenottoon liittyväksi yhdyshenkilöksi, joka ottaa näytteet itse tai toimittaa pyynnön praktikkoeläinlääkärille. Näytteenotosta vastaava eläinlääkäri toimittaa vaaditut tiedot läänineläinlääkärille määräajassa.

Mikäli Kainuun alueella järjestetään eläinnäyttelyitä, tehdään niihin liittyvät tarkastukset aluehallintoviraston määräyksen perusteella Ruokaviraston ohjeen mukaan.

Afrikkalaisen sikaruton ehkäisemiseksi sikojen ulkonapitokielto on tullut voimaan 1.6.2018. Sikoja saa pitää ulkona vain tietyin ehdoin ja sikojen ulkonapidosta tulee ilmoittaa kunnaneläinlääkärille 2 kk ennen sikojen ulkonapidon aloittamista. Ulkonapitokiellon ehtojen noudattamista on valvottu tarkastuskäynnerein. **Kainuussa on vuoden 2019 lopussa 7 sikojen pitäjää, jotka ovat ilmoittaneet sikojen ulkona pitämisestä.** Lisäksi aluehallintovirasto valvoo pysyvien eläinnäyttelyiden eläinsuojelutarkastusten yhteydessä sikojen ulkonapitokiellon noudattamista.

7. ELÄINTEN LÄÄKITSEMISEN VALVONTA

Laki eläinten lääkitsemisestä (387/2014; lääkitsemislaki) astui voimaan 1.12.2014. Lääkitsemislain mukaisia viranomaisia ovat maa- ja metsätalousministeriö, Elintarviketurvallisuusvirasto Evira, aluehallintovirastot sekä kunnaneläinlääkärit aluehallintoviraston määräyksen mukaisesti eläinten pitopaikoissa.

Kaikki kunnaneläinlääkärit seuraavat asiasta annettavaa tiedotusta ja koulutusta. Kunnaneläinlääkärit opastavat tuottajia tilakäyntien ja terveydenhuoltokäyntien yhteydessä säädöksiin liittyvissä asioissa. Tärkein uusien säädösten mukanaan tuoma muutos on terveydenhuoltosopimuksen tehneen eläinlääkärin laajempi oikeus luovuttaa lääkkeitä sopimustilalleen tietyin ehdoin. Terveydenhuoltosopimuksen tehnyt eläinlääkäri valvoo lääkkeiden käyttöä tiloilla ja hänen tulee kieltäytyä luovuttamasta lääkkeitä tilalle, mikäli kaikki asetukseen kirjatut ehdot eivät täyty.

8. SISÄMARKKINAKAUPPA, VIENTI JA TUONTI

8.1 Sisämarkkinatuonti

Aluehallintovirasto ja ne kunnaneläinlääkärit, jotka käyttävät TRACES-järjestelmää, seuraavat saapuvia eriä järjestelmästä. Kunnaneläinlääkäri voi tehdä saapuvan erän tarkastuksen joko aluehallintoviraston määräyksestä tai omasta aloitteestaan. Virkaeläinlääkäri raportoi sisämarkkinatuontierille tekemänsä tarkastukset TRACES-järjestelmään täyttämällä terveystodistuksen valvontaosion. Virkaeläinlääkärin on aina ryhdyttävä toimenpiteisiin, jos epäilee alueellaan olevan laittomasti tuotuja eriä. Näissä tapauksissa ollaan aina yhteydessä aluehallintoviraston läänineläinlääkäriin ja pyydetään lisäohjeita. Läänineläinlääkäri auttaa tarvittaessa myös TRACES-järjestelmän käytössä. Sisämarkkinatuonti on Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän alueella tällä hetkellä kohtalaisen harvinaista.

8.2 Sisämarkkinavienti

Kunnaneläinlääkäri tarkastaa lähetyksen ennen vientiä Eviran ohjeen mukaisesti ja laatii tarkastuksen perusteella kyseisen eläinlajin ja tuotteen tiedot sisältävän terveystodistuksen TRACES-järjestelmässä. Läänineläinlääkäriltä kysytään tarvittaessa ohjeita. Kainuussa sisämarkkinavientiä on ollut mm. elävien kalanpoikasten vienti Ahvenanmaalle paperitodistuksilla tai elävän mädin vienti Ruotsiin sähköisesti TRACES-järjestelmää käyttäen.

8.3 Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin

Vientitodistuksia kirjoitettaessa käytetään aina Eviran hyväksymiä todistuspohjia tai jos niitä ei ole, pyydetään **Ruokavirastolta** vientiin liittyvät ohjeet. Kohdemaan vaatimusten selvittämisestä vastaa viejä.

8.4 Tuonti EU:n ulkopuolelta ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus

Kolmansista maista tuotavat eläimet ja eläinperäiset tuotteet saapuvat Suomeen aina eläinlääkinnällisen rajatarkastusaseman kautta ja aiheuttavat vain poikkeustapauksissa toimenpiteitä paikallistasolla. Sellaisissa tapauksissa, jossa aluehallintovirasto ilmoittaa kuntayhtymän alueelle tulleen kolmansista maista eläin- tai tuote-eriä, joissa on syytä epäillä eläintautiriskiä tai laitonta maahantuontia, toimitaan läänineläinlääkäreiden ohjeiden mukaan. Keskinäisellä työnjaolla järjestetään toimenpiteisiin riittävä resurssi.

9. ELÄINTEN HYVINVOINNIN VALVONTA

Eläinten hyvinvoinnin valvonnalla tarkoitetaan eläinsuojelulainsäädännön valvontaa.

Pääosan Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän alueella tehtävästä eläinsuojeluvallonnasta tekee valvontaeläinlääkäri Aila Rauatmaa. valvontaeläinlääkäriin työstä 65 % on varattu eläinsuojelutehtävien hoitoon. **Tarvittaessa on eläinsuojelutarkastuksia tehty parityönä joko hygieenikkoeläinlääkäriin tai praktikkoeläinlääkäriin kanssa.** Eläinsuojelutarkastuksen tekemisestä on laadittu erillinen ohje y-asemalle eläinlääkintähuollon kansioon.

Kaikista tehdyistä eläinsuojelutarkastuksista laaditaan tarkastuspöytäkirja. **Tarkastukset kirjataan vielä vuoden 2020 ajan Digia tarkastaja –tietojärjestelmään** Alkuperäiset tarkastuskertomukset kukin tarkastuksen tehnyt eläinlääkäri säilyttää omassa arkistossaan mahdollisia jatkotoimia varten. Tarkastuksen tehnyt eläinlääkäri lähettää kopion tarkastuspöytäkirjasta aluehallintovirastoon. Mikäli eläinlääkäri epäilee, että eläinsuojelulainsäädäntöä on rikottu, hän lähettää tarkastuspöytäkirjan paikalliselle poliisille mahdollista esitutkimusta varten. Annettujen määräysten toteutumista seurataan uusintatarkastuksilla. Uusintatarkastukset pyritään tekemään mahdollisimman pian määräajan umpeuduttua.

Hankalissa tai pitkittyneissä eläinsuojelutapauksissa kohde voidaan siirtää AVI:n läänineläinlääkäriin hoidettavaksi, jolloin kohteessa tehtävät tarkastukset tekee AVI:n eläinlääkäri yhdessä paikallisen kunnaneläinlääkäriin tai valvontaeläinlääkäriin kanssa. Asiasta on aina sovittava läänineläinlääkäriin kanssa erikseen. AVI:n eläinlääkärit myös neuvovat ja ohjaavat eläinsuojelutarkastusten teossa.

Eläinsuojelulain 44 §:n mukaisissa kiiretoimenpiteissä eläimille voidaan hankkia hoitoa muualta tai hoitaja taikka rehua tai muita eläimen hyvinvoinnin kannalta välttämättömiä aineita taikka, jos se ei ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista, eläin voidaan lopettaa tai toimittaa teurastettavaksi taikka myydä huutokaupalla tai muuten käyvästä hinnasta. Pieneläinten osalta voidaan Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän alueella järjestää hoitoa niissä löytöeläinlaitoksissa, joiden kanssa kuntayhtymällä on sopimus. Löytöeläinlaitosten yhteystiedot ovat liitteessä 3. Tuotantoeläinten ja hevosten osalta on yleensä tarkoituksenmukaista järjestää eläimille hoitaja niiden alkuperäisessä pitopaikassa. Hoidon järjestämiseksi ollaan yhteydessä alueen lomituspalveluja järjestäviin yksiköihin Sotkamossa tai Ristijärvellä. Eläinten

hoidosta, rehujen hankinnasta ja mahdollisesta myynnistä syntyvän rahaliikenteen hoitamiseksi kuntayhtymällä on oma tili.

9.1 Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus

Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus tehdään joko ulkopuolisen ilmiantajan ilmoituksen, aluehallintoviraston antaman määräyksen tai muun epäilyn perusteella. Pääosan eläinsuojelutarkastuksista tekee valvontaeläinlääkäri, mutta kaikilla kunnaneläinlääkäreillä on oikeus ja kiireellisissä tapauksissa myös velvollisuus tehdä eläinsuojelutarkastus. Mikäli ilmoitus epäilystä eläinsuojelurikkomuksesta tulee muille eläinlääkäreille kuin valvontaeläinlääkärille, välittävät he tiedon välittömästi valvontaeläinlääkärille tai sopivat itse tarkastuksen tekemisestä. Tarkastuksen tekee eläinlääkäri, joka ei ole asiakassuhteessa kyseiseen eläimenomistajaan. Poikkeuksen tästä voi joutua tekemään virka-ajan ulkopuolella päivystävä eläinlääkäri. Valvontaeläinlääkäriin ollessa poissa tai estyneenä eläinsuojelutarkastuksen tekee praktikkoeläinlääkäri tai hygieenikkoeläinlääkäri. Virka-ajan ulkopuolella kiireiset eläinsuojelutehtävät jäävät poliisin tai virkasuhteessa olevan päivystävän eläinlääkäriin hoidettavaksi.

Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus pyritään mahdollisuuksien mukaan tekemään ennalta ilmoittamatta.

9.2 Luvan- ja ilmoituksenvaraisen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus

Eläinsuojelulain mukaisia ilmoituksenvaraisia kohteita ovat hevostallit, koira-tarhat, eläinkaupat ym. ammattimaisesti tai muuten laajassa mitassa eläintenpitoa harjoittavat toimijat sekä riistanhoidolliset tarhat ja lihan, munien ja siitoseläinten tarhat. Myös turkistarhojen on tehtävä ilmoitus lopetustoiminnastaan. Ilmoitus tehdään aluehallintovirastoon. Kainuun alueella ilmoituksenvaraisia kohteita on noin 50.

Valvontaeläinlääkäri tarkastaa Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän alueella toimivat ilmoituksenvaraiset kohteet säännöllisesti. Hevostallien ja rekikoiratarhojen tarkastustiheys määritellään riskinarvioinnin perusteella joko 1, 2 tai 3 vuoden välein tapahtuvaksi. Riskinarviointi tehdään aluehallintoviraston laatimaa lomaketta käyttäen kohteen tarkastuksen yhteydessä. Muut kohteet pyritään tarkastamaan aluehallintoviraston ohjeen mukaan vuosittain. Uutena valvontakohteena vuodesta 2015 lähtien ovat tulleet turkistarhojen lopettamiskäytäntöjen tarkastaminen. Kainuussa lopetustoimintaa harjoittavia tarkastettavia turkistarhoja on 5. Tarhojen tarkastustiheys määräytyy riskinarvioinnin perusteella.

9.3 Eläinsuojelulain 48 § mukainen selvitys

Ruokavirasto ja AVI voivat määrätä virkaeläinlääkärit suorittamaan eläinten hyvinvointiin kohdistuvia selvityksiä ja tutkimuksia sellaisissa eläintenpitoyksiköissä, joissa pidetään eläimiä elinkeinonharjoittamisen tarkoituksessa.

10. ELÄIMISTÄ SAATAVAT SIVUTUOTTEET

Uusi laki eläimistä saatavista sivutuotteista astui voimaan vuonna 2015. Sivutuotevalvonta muuttui toimijalle maksulliseksi vuoden 2016 alusta alkaen.

Sivutuotevalvonta toteutetaan Eviran vuosittain laatiman sivutuotevalvontaohjelman mukaan AVI:n ohjauksessa. Vuodelle 2020 AVI ei ole määrännyt sivutuotelaitosten tarkastuksia Kainuun alueella.

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymässä sivutuotteiden valvonasta vastaa hygieenikkoeläinlääkäri. Tarkastuksia tekee myös Puolangan praktikkoeläinlääkäri.

10.1 Sivutuotteita käyttävät toimijat

Alueella toimii tällä hetkellä kolme turkistarhan yhteydessä olevaa hyväksyttyä tilarehustamo. Tilarehustamot on tarkastettu vuonna 2015. Kajaanissa toimii yksi pieneläintuhkaamo. Eviran valvontaohjelman mukaan tuhkaamo on tarkastettu vuonna 2017.

Aloitettaessa käsittelemättömien sivutuotteiden käyttö luonnonvaraisten eläinten ruokintaan (haaskatoiminta), on toiminnasta tehtävä ilmoitus kunnaneläinlääkärille, jonka alueella haaskaa aiotaan pitää. Haaskapaikan tiedot viedään Ruokaviraston ylläpitämään pitopaikkarekisterin yhteydessä olevaan haaskarekisteriin. Ilmoitus sivutuotteiden käyttämisestä haaskapaikalla tulee tehdä kuukausittain. Vuoden 2019 lokakuussa kuntayhtymän alueella on 109 rekisteröityä haaskaruokintapaikkaa, joista 23:sta on tehty vuoden 2019 aikana käyttöilmoitus (tilanne lokakuun lopussa).

Haaskojen käytön valvomiseksi tehdään haaskakäyttöilmoitusten seuranta ja haaskapaikkatarkastuksia. Kaikki haaskaruokintapaikat pyritään tarkastamaan 3 vuoden välein. Tarkastuksen voi suorittaa asiakirjatarkastuksena, jos säännöllisesti tehtyjen käyttöilmoitusten perusteella haaskaruokintapaikalla on käytetty vain luvallisia sivutuotteita järkeviä määriä. Haaskojen valvontaa tehdään yhteistyössä kuntien ympäristönsuojeluviranomaisten sekä rajavalvontaviranomaisten ja poliisin kanssa.

10.2 Sivutuotteiden hautaaminen

Kokonaisten märehäntijöiden, sikojen, siipikarjan ja turkiseläinten raatojen, kotiteurastuksen sivutuotteiden ja teurastuspaikoista peräisin 2 ja 3 sivutuotteiden hautaaminen on sallittua ns. syrjäisillä alueilla. Kokonaisten märehäntijöiden ja kotiteurastuksen sivutuotteiden osalta Suomussalmi, Puolanka, Hyrynsalmi, Kuhmo ja Ristijärvi kuuluvat syrjäiseen alueeseen ja Paltamo, Kajaani ja Sotkamo kuuluvat ns. keräilyalueeseen. Keräilyalueella kuolleet märehäntijät ja kotiteurastuksen sivutuotteet on toimitettava raatokeräilyyn, poikkeuksena kuolleena syntyneet vasikat. Alle 12 kk ikäisen naudan ja lampaan saa myös viedä haaskaksi. Muiden sivutuotteiden osalta koko Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän alue on ns. syrjäistä aluetta. Myös hevosten hautaaminen on sallittua. Toimijan on pidettävä kirjaa hautaamistaan tuotantoeläinten

ruhoista ja kotiteurastuksen sivutuotteista. Hautaamisia seurataan tuottajien eläinrekistereihin tekemissä ilmoituksissa havaittujen epäkohtien perusteella ja syrjäisillä alueilla hautaamisten kirjanpitoja tarkastetaan pistokoeluontoisesti muiden tarkastusten tai tilakäyntien yhteydessä. Tarkastukset painotetaan suurimmille nauta- ja lammastiloille.

11. TÄYDENTÄVÄT EHDOT

Täydentävien ehtojen valvonta kuuluu aluehallintoviraston vastuulle. Mikäli kunnan viranhaltijan tekemässä perustarkastuksessa havaitaan mahdollisia täydentävien ehtojen indikaattorien laiminlyöntejä, on tästä välitettävä tieto aluehallintovirastolle mahdollisimman nopeasti. Kaikista eläinsuojelutarkastuspöytäkirjoista lähetetään kopio PSAVI:in kahden viikon kuluessa samoin kuin niistä alkutuotantotilojen hygieniatarkastuspöytäkirjoista, joissa havaitaan puutteita.

12. ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUJEN JÄRJESTÄMINEN

Kainuun maakunnan alueella eläinlääkäripalveluista vastaa Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän eläinlääkintähuollon vastuualue. Eläinlääkintähuolto kuuluu sosiaali- ja terveystoimialaan ja ympäristöterveydenhuollon tulosalueeseen. Kuntayhtymään kuuluvat kunnat ovat Hyrynsalmi, Kajaani, Kuhmo, Paltamo, Ristijärvi, Sotkamo ja Suomussalmi ja erillisjäsenenä ympäristöterveydenhuollon osalta Puolanka.

12.1 Peruseläinlääkäripalvelu

Kunnan on järjestettävä arkipäivisin virka-aikana saatavilla oleva peruseläinlääkäripalvelu asukkaidensa pitämiä kotieläimiä varten sekä sellaisten yhteisöjen pitämiä kotieläimiä varten, joilla on kotipaikka sen alueella. Muita kotieläimiä kuin hyötyeläimiä varten tämä palvelu on kuitenkin järjestettävä vain, jos palvelua ei ole muuten saatavilla yhteistoiminta-alueella.

Kaikkia kunnan alueella pidettäviä hyötyeläimiä varten kunnan on kuitenkin järjestettävä arkipäivisin virka-aikana eläinlääkärin käynnin eläintenpitopaikassa mahdollistava peruseläinlääkäripalvelu.

Kainuun alueella peruseläinlääkäripalveluja on pääsääntöisesti pystytty tarjoamaan myös vapaa-ajan asuntojen omistajille ja lomailijoille.

12.2 Palvelun sisältö

Peruseläinlääkäripalvelua tulee valtakunnallisen ohjelman mukaan suunnata ennen kaikkea ennaltaehkäisevään toimintaan eläinten terveyden ja hyvinvoinnin ylläpidossa ja edistämisessä. Eri kotieläimille suoritettavat terveystarkastukset kuuluvat peruseläinlääkäripalveluun. Rokotukset, loishäädöt, kissojen sterilisaatiot ja kastroatiot sekä koirien kastroatiot ovat normaalia peruseläinlääkäripalvelua kuten myös märehäntäjien, sikojen ja hevosten hedelmällisyyteen liittyvät tarkastukset ja hoidot.

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymässä peruseläinlääkäripalveluja kaikille kotieläimille tarjoavat kaikki praktikkoeläinlääkärit. Kaikilla vastaanotoilla huolehditaan sinne tuotujen luonnonvaraisten eläinten lopetuksesta eläinsuojelullisista syistä. Luonnonvaraisten eläinten lopettamisesta syntyneet kulut kunta voi laskuttaa aluehallintovirastolta eläinlääkintähuollon määrärahasta. Peruseläinlääkäripalveluja pidemmälle meneviä palveluita tarjotaan pieneläimille Kajaanin, Sotkamon ja Suomussalmen vastaanotoilla, joiden varustelutaso on muita vastaanottoja korkeampi ja käytössä on avustavaa henkilökuntaa. Perustasoa pidemmälle vietyä palvelua tarvitaan, koska yksityisiä palveluntarjoajia on alueella vähän.

Maksutonta puhelinneuvontaa järjestetään kaikilla vastaanotoilla arkisin tiettyinä kellonaikoina sekä kiireellisissä tapauksissa virka-aikana. Puhelinajoista tiedotetaan vastaanottojen puhelinvastaajissa sekä kuntayhtymän internetsivuilla. Virka-ajan ulkopuolella käytössä on maksullinen keskitetty yhteydenottopalvelu.

12.3 Tuotantoeläinten terveydenhuolto

Tuotantoeläinten terveydenhuollosta vastaavat praktikkoeläinlääkärit. Alueella on yksi yksityistä terveydenhuollon palvelua tarjoava eläinlääkäri. Tilat voivat solmia terveydenhuoltosopimuksen haluamansa eläinlääkäriin kanssa kuntarajoista riippumatta. Terveydenhuollon tilakäynnin voi tehdä muukin kuin sopimuksen tehnyt eläinlääkäri. Eläinlääkärit sopivat keskinäisellä työnajolla tiläkäynneistä omistajan toiveet huomioiden, niin että työt eivät ruuhkaudu. Terveydenhuoltokäynteihin sovelletaan samaa subventiota kuin sairaskäynteihin.

Nasevassa on nautatilojen terveydenhuoltosopimuksia 199 kpl (tilanne helmikuussa 2017) eli noin 62 prosenttia alueen nautatiloista on solminut terveydenhuoltosopimuksen. Terveydenhuollon tiläkäynneistä on 90 % tehty terveydenhuoltosopimuksen edellyttämällä tiheydellä. Osa toteutumattomista terveydenhuoltokäynneistä johtuu esim. tilan lopettamissuunnitelmista. Sikatiloista 100 prosenttia kuuluu Sikavaan eli on solminut terveydenhuoltosopimuksen.

12.4 Yksityinen palveluntarjonta

Yksityisiä eläinlääkäreitä ja eläinlääkäriasemia on Kainuussa vähän ja ne hoitavat pääasiassa pieneläimiä ja ovat avoinna pääasiassa arkipäivisin. Kajaanissa toimii yksi klinikka, jossa työskentelee 3 - 5 eläinlääkäriä. Sotkamossa ja Kuhmossa on yksi yksityinen klinikka. Kainuussa toimivat yksityiset palveluntarjoajat eivät ole olleet halukkaita osallistumaan päivystykseen.

12.5 Kiireellinen eläinlääkäriapu

Kunnan on järjestettävä kiireellistä eläinlääkäriapua kaikkia alueellaan vakinaisesti tai tilapäisesti olevia kotieläimiä varten kaikkina vuorokauden aikoina.

Kiireellisen eläinlääkäriavun tavoitteena on ensiaputyypinen toiminta, jolla pyritään hoitamaan eläimen henkeä ja hyvinvointia uhkaavat tapaukset ja varmistamaan, että potilaan tila ei kohtuuttomasti heikkene sen odottaessa virka-aikana annettavia palveluja.

Kaikki alueen praktikkoeläinlääkärit tarjoavat kiireellistä eläinlääkäriapua virka-aikana. Töitä voidaan joustavasti jakaa alueella resurssitilanteen mukaan. Esimerkiksi pieneläimiä voidaan ohjata eteläisessä osassa aluetta Kajaaniin ja Pohjoisessa Suomussalmelle, joissa on laajempi välineistö ja pieneläinhoitaja avustamassa toimenpiteissä.

12.5.1 Suur- ja pieneläinpäivystys

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän alue on jaettu kahteen päivystyspiiriin. Pohjoiseen päivystyspiiriin kuuluvat Hyrynsalmi, Paltamo, Puolanka, Ristijärvi ja Suomussalmi. Eteläiseen päivystyspiiriin kuuluvat Kajaani, Kuhmo ja Sotkamo. Päivystykset on eläinlääkintähuoltolain hengen mukaisesti pyritty erittämään suur- ja pieneläinpäivystyksiksi. Tällöin Kainuun alueella toimii kerralla yksi suurelän- ja yksi pieneläinpäivystäjä. Järjestely on toteutettu keskitettyä yhteydenottopalvelua käyttäen. Päivystysaikaan ei eläinlääkäreillä ole käytettävissään avustajaa.

12.5.2 Keskitetty yhteydenottopalvelu

Virka-ajan ulkopuolella asiakkaiden yhteydenotot on keskitetty yhteen maksulliseen puhelinnumeroon. Soittaessaan palveluun asiakas valitsee oman alueensa eläinlääkäriin, jolle puhelu yhdistyy. Eläinlääkäri aktivoi palvelun ennen päivystyksen aloittamista. Asiakkaiden yhteydenottojen keskittämistä myös virka-aikana yhteen numeroon on harkittu, mutta toistaiseksi muutosta ei ole koettu tarkoituksenmukaiseksi. Virka-aikana yhteydenotot ovat maksuttomia.

12.6 Saatavuus- ja laatutavoitteet

Tavoitteena on, että kiireellistä eläinlääkäriapua tarvitseva saa sitä 24 tuntia vuorokaudessa viikon jokaisena päivänä. Työjärjestelyillä on onnistuttu parantamaan ajanvarausperusteisen palvelun saatavuutta. Praktikkoeläinlääkäreillä on mahdollisuus keskinäisillä sopimuksilla järjestää aikaa ajanvarausperusteeseen työhön (esim. terveydenhuolto), jolloin naapurialueen kollega tai yhteisvastaanotoilla Kajaanissa ja Sotkamossa toinen praktikko hoitaa kiiretapaukset. Kuntayhtymän subventioilla turvataan se, ettei palvelun hinta muodostu esteeksi työnjaolle.

12.6.1 Ajanvaraus

Jokainen vastaanotto hoitaa omat ajanvarauksensa. Kajaanissa, Sotkamossa ja Suomussalmella ajanvarauksesta vastaavat pääasiassa pieneläinhoitajat. Muissa toimipisteissä eläinlääkäri hoitaa ajanvarauksen. Virka-aikana asiakkaalla on periaatteellinen mahdollisuus valita eläinlääkäri, jonka palveluksia

hän haluaa käyttää. Töitä joudutaan kuitenkin jakamaan resurssien mukaan. Yhteistä potilastietojärjestelmää hankittaessa yhtenä kriteerinä pidetään mahdollisuutta sähköiseen ajanvaraukseen.

12.6.2 Saatavuus

Valtakunnallisen ohjelman tavoitteena eläinlääkäripalvelujen saatavuudelle on että ei- kiireellinen vastaanottoaika tulisi pystyä tarjoamaan viikossa, ei kiireellinen terveydenhuoltokäynti, massatyö tai leikkaus kolmessa viikossa (loma-aikana kuudessa viikossa) ja pääosan asiakkaista tulisi saada palvelu 50 km säteellä.

Kiireellisen hoidon osalta valtakunnallinen tavoite on hoitaa kolmen tunnin sisällä 90 % tapauksista, 90 % tapauksista matka tilalle tai asiakkaan matka vastaanotolle tulisi olla alle 100 km. Matkojen osalta valtakunnallisessa ohjelmassa on annettu mahdollisuus poiketa suosituksista mm. Kainuussa. Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymässä valtakunnalliset tavoitteet saatavuudelle toteutuvat, paitsi matkojen osalta joidenkin äärialueilla asuvien asiakkaiden kohdalla.

12.7 Toimitilat

Kainuun sote -kuntayhtymän eläinlääkintähuollon toimitiloja on Hyrynsalmella, Kajaanissa, Kuhmossa, Paltamossa, Puolangalla, Sotkamossa ja Suomussalmella sekä Vuolijoella. Praktikkoeläinlääkärit työskentelevät kunnilta vuokratuissa toimitiloissa. Suurten välimatkojen vuoksi ei ole nähty mielekkääksi yhteisvastaanoton perustamista. Paltamoon valmistuivat uudet tilat keväällä 2019. Hyrynsalmen vastaanotto on sisäilmaongelmien vuoksi jätetty pois käytöstä. Hyrynsalmen praktikkoeläinlääkäri on toistaiseksi toimistohuone ja lämmin autotalli kunnantalolla. Uusien vastaanottotilojen järjestämistä Hyrynsalmelle selvitetään kunnan kanssa yhteistyössä. Vuolijoella eläinlääkärin vastaanotto toimii vanhassa kunnantalossa. Rakennuksessa on havaittu sisäilmaongelma, minkä vuoksi kuntayhtymä on päättänyt luopua rakennuksen käytöstä. Uusien vastaanottotilojen järjestämistä Vuolijoelle selvitetään esim. terveyskeskuksen yhteyteen. Vaihtoehtona on luopua pieneläinvastaanoton pitämisestä Vuolijoella ja keskittää palvelut Kajaaniin.

Parhaiten varustellut tilat ovat Kajaanissa. Pohjois-Suomen AVI:n työsuojelutarkastaja on tarkastanut kaikki vastaanottotilat vuosina 2012 - 2019. Tarkastuksissa havaitut puutteet on korjattu. Toimitilat ja niiden varustus ovat pääosin valtakunnallisen ohjelman suositusten mukaisia.

12.8 Välineresurssit

Kaikista toimipisteistä tai ainakin yhteistoiminta-alueelta löytyvät suurelänpraktiikkaan tarvittavat välineet. Kajaanista, Sotkamosta ja Suomussalmelta löytyy näiden lisäksi kattava välineistö pienelänpraktiikkaan, mm. röntgenlaitteet ja verinäyteanalysaattorit. Varustetaso kaikkien toimipisteiden osalta on käyty läpi vuoden 2015 aikana ja vuosien 2015 - 2016 aikana on tehty tarvitta-

vat hankinnat jotta toimipisteet täyttävät valtakunnallisen ohjelman suosituksset.

12.9 Ostopalvelut

Irrallaan tavattujen löytöeläinten hoito on ostettu yksityisiltä toimijoilta. Löytöeläintarhoja on Kajaanissa (Kajaani, Ristijärvi, Paltamo), Kuhmossa (Kuhmo, Sotkamo), Suomussalmella (Suomussalmi, Hyrynsalmi) ja Puolangalla.

12.10 Perustason ylittävät palvelut

Kaikissa vastaanottopisteissä tarjotaan peruseläinlääkäripalvelut. Perustason ylittäviä palveluita tarjotaan pieneläimille Kajaanin, Sotkamon ja Suomussalmen vastaanotoilla praktikkoeläinlääkärien resurssien antaessa myöten.

12.10.1 Erikoiseläinlääkäripalvelut

Erikoiseläinlääkäripalveluita tarjoavat erikoistuneet eläinlääkärit. Tällä hetkellä kuntayhtymässä toimii kaksi erikoiseläinlääkärinä: Jyrki Lappalainen ja valvontaeläinlääkäri Aila Rauatmaa, jotka ovat tuotantoeläinten terveyden- ja sairauksien hoidon erikoiseläinlääkärin tutkinnon suorittaneita eläinlääkäreitä.

12.10.2 Remissiomahdollisuudet

Pieneläimiä ja hevospotilaita ohjataan lähialueen klinikoille tapauskohtaisesti. Sopimusta remissopalveluista ei ole tehty minkään klinikan kanssa. Pieneläinpotilaita lähetetään pääasiassa Kajaanin, Oulun ja Kuopion yksityisille eläinklinikoille sekä Joensuuhun kaupungineläinlääkärille. Hevosia ohjataan useimmiten Ouluun ja Kiuruvedelle yksityisille hevosklinikoille. Yleensä eläinlääkäri ottaa ensin yhteyttä remissiopaikkaan.

12.10.3 Laboratoriopalvelut

Kainuun elintarvike- ja ympäristölaboratorion toiminta loppui vuoden 2014 loppussa. Savo-karjalan ympäristölaboratoriolla on näytteiden vastaanottopiste Kajaanissa Tehdaskadulla.

Eläinlääkärit huolehtivat itse potilaitensa diagnostisten näytteiden lähettämisen joko kaupallisiin laboratorioihin tai eläintautiepäilyissä Eviran laboratorioihin.

Näytteitä lähetettäessä käytetään Postin, Matkahuollon ja Eviran pakkausohjeita. Näytteitä lähetetään **Ruokaviraston** laboratorioihin sekä Matkahuollon etä Postin välityksellä.

Tartuntavaarallista materiaalia lähetettäessä noudatetaan Postin diagnostisten näytteiden pakkausohjetta.

Tuottajat lähettävät itse maitonäytteitä Valion aluelaboratorioihin maitoautojen mukana sekä postitse kaupallisia Mastest-näytteitä. Myös salmonellanäytteitä tuottajat lähettävät postitse valitsemaansa laboratorioon.

13. LAATU

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymällä on laatujärjestelmä, johon ympäristöterveydenhuollon laatujärjestelmä kuuluu. Eläinlääkintähuollon laatujärjestelmä uudistaminen saadaan valmiiksi **vuoden 2020** aikana. Eläinlääkintähuollon laatutiimiin kuuluvat hygieenikkoeläinlääkäri Eero Schroderus, valvontaeläinlääkäri Aila Rauatmaa, praktikkoeläinlääkäri Anni Kaasinen ja pieneläinhoitaja Jere Kaltio.

13.1 Auditointi

Ympäristöterveydenhuollolle tehdään laatujärjestelmän mukaisia sisäisiä arvioiteja säännöllisesti.

13.2 Palautteen käsittely

Kainuun sote -kuntayhtymässä on käytössä jatkuva asiakaspalautejärjestelmä. Eläinlääkintähuollon vastuualuepäällikkö käy läpi tulokset ja esittelee ne eläinlääkintähuollon kokouksissa. Tulokset analysoidaan ja tarvittavat kehittämistoimenpiteet tehdään suunnitelmaksi.

13.3 Valitusten käsittely

Asiakasvalitukset ottaa vastaan eläinlääkintähuollon vastuualueen päällikkö. **Vastuualuepäällikkö pyytää reklamaation kohteena olevalta eläinlääkäriltä vastineen ennen korvauksesta päättämisestä. Korvausvaatimukseen johtaneesta vahingosta voidaan myös pyytää lausunto eläinlääkintävahinkojen arviolautakunnalta.** Muut asiakasvalitukset kirjataan ylös ja esimies käy asian läpi asianosaisen työntekijän ja asiakkaan kanssa.

Sote -kuntayhtymä on laatinut 18.3.2014 yhteenvedon 1.1.2014 alkaen voimassa olevasta Kainuun sote -kuntayhtymän vakuutusturvasta ja korvausten hakuohjeista. Kuntayhtymän toiminta on vakuutettu julkisyhteisön vastuuvakuutuksella sen vahingonkorvausvelvollisuuden varalta, johon se voi joutua ulkopuoliselle tai omalle työntekijälle aiheutetusta henkilö- ja esinevahingosta sekä julkista valtaa käytettäessä aiheutetusta varallisuusvahingosta. Vakuutusmäärä henkilö, esine ja tuotevastuuvahingoissa on 2 M€ ja varallisuusvahingot julkista valtaa käytettäessä 100 000 €. Vakuutuksen omavastuu on 500 €.

13.4 Toiminnan kehittäminen

Suunnitelmaa päivitettäessä otetaan huomioon asiakaspalautteen, valitusten ja aluehallintoviraston tarkastusten ja auditointien perusteella kehittämistä vaativat seikat. Kehittämiskohteista pidetään kirjaa ja niiden toteutumista seurataan.

14. SEURANTA, ARVIOINTI JA RAPORTOINTI

Eläinlääkintähuollon suunnitelma päivitetään tarvittaessa, kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein. Suunnitelmaa päivittäessä huomioidaan edellisen suunnitelman toteutumisen arviointi, aluehallintoviraston antama palaute sekä muilla tavoin kertynyt palaute kehittämistarpeista.

14.1 Eläinlääkäripalvelujen käytön tilastointi

Eläinlääkäripalvelujen käytöstä tilastoidaan vuosittain sairaskäyntien ja pieneläinvastaanottokäyntien määrät virka-aikana ja päivystysaikana. **Suurelänkäynnit raportoidaan tilan sijaintikunnan perusteella, pienelänkäynnit vastaanottoittain.** Lisäksi kerätään tiedot tehdyistä terveydenhuoltokäynneistä, eläintautivalvontakäynneistä, eläinten hyvinvoinnin valvontakäynneistä ja sivutuotteiden käytön valvontakäynneistä. Tilasto liitetään valvontasuunnitelman toteumaraporttiin ja toimitetaan vuosittain Pohjois-Suomen aluehallintovirastolle.

14.2 Muu raportointi

Elintarvikeketjun valvonnan toteutumisesta raportoidaan Pohjois-Suomen aluehallintovirastoon vuosittain VASU-raportoinnilla.

Aluehallintovirastolle tehtävästä raportoinnista eläintautien ja eläinsuojeluasioiden osalta vastaa se eläinlääkäri, joka on asiaa hoitanut. Asiakirjat on toimitettava aluehallintovirastoon viivytyksettä.

Muita asiakirjoja ovat esimerkiksi:

- 1) eläinsuojelutarkastuskertomukset/päätökset
- 2) terveysvalvontaan liittyvät käynnit
- 3) tautiepäilyt
- 4) eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan työt, joista kunta laskuttaa valtiota
- 5) muut viranomaisten pyytämät vuosiyhteenvedot ym.
- 6) terveysvalvontaohjelmien liittymisasiakirjat
- 7) vastustettavien eläintautien hallinnassa tehdyt toimenpiteet

Tiedot kunnan laskutusta varten on toimitettava eläinlääkintähuollon toimistoon kuukausittain.

LIITE 1. ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON PAINOPISTEALUEET 2020

Valvonnan alue	Valvontasuunnitelmiin sisällytettävä valvonnan painopiste	2020		
		Ruokavirasto	AVI	Kunta
Yhteiset	AVI-kohtainen painopiste		x	x
Eläinten terveys	Yhteisesti koordinoitu eläintautivalmiusharjoitus	x	x	x
Eläinten terveys	Naudoilla, sioilla, kanoilla tai kalkkunoilla todetun salmonellan alkuperän ja levinneisyyden selvittämisen tehostaminen	x	x	x
Eläinten lääkitseminen	Eläinten lääkitsemistä ja lääkkeiden luovutusta koskevan lainsäädännön toimeenpano sekä valvontasuunnitelman toteuttaminen: eläinlääkärien valvontaa lisätään	x	x	
Sivutuotevalvonta	Tilojen sivutuotevalvonta erityisesti raatojen säilytys, keräily ja hävitys	x	x	x

Vuoden 2020 painopisteiden toimenpiteet

AVI-kohtainen painopiste AVI valitsee viime vuosien valvontasuunnitelmien toteutumisen raportoinnin perusteella painopisteen, johon suunnataan valvontaa AVIn määrittelemällä tavalla. Tarvittaessa AVIn alueen kuntien valvontaeläinlääkärit osallistuisivat toteutukseen.

Yhteisesti koordinoitu eläintautivalmiusharjoitus

Ruokavirasto ja aluehallintovirastot suunnittelevat ja järjestävät valmiusharjoituksen niin, että harjoitus parhaiten palvelee kunkin alueen erityispiirteitä ja valmiuskoulutustarpeita. Harjoitus voi koostua useasta eri osaharjoituksesta, joita voidaan toteuttaa erillisinä harjoituksina. Harjoittelu voi koskea eläintautiviranomaisen lisäksi esim. eläinten omistajia, sidosryhmiä ja elinkeinoa. Erityisesti valmiuseläinlääkärit osallistuvat alueellisiin harjoituksiin, mutta tarvittaessa myös muita kunnaneläinlääkäreitä voidaan kutsua mukaan.

Naudoilla, sioilla, kanoilla tai kalkkunoilla todetun salmonellan alkuperän ja levinneisyyden selvittämisen tehostaminen

Todettujen salmonellatartuntojen alkuperä ja levinneisyys pyritään selvittämään nykyistä tehokkaammin. Mikäli salmonellatartunnan lähteenä eivät ole esim. eläinten siirrot, ostorehut tai muut ilmeiset tartuntalähteet, tulisi selvittää onko lähialueella turkistarhoja tai rehukeittiöitä, joista tartunta olisi voinut levitä ja kartoittaa tilanne turkistarhoihin ja rehukeittiöihin kohdistetulla näytteenotolla. Ruokavirasto valmistelee AVIen ja kunnaneläinlääkäreiden käyttöön epidemiologisen selvityksen lomakkeen erityisesti salmonellatapausten alkuperän ja levinneisyyden selvitystä varten.

Eläinten lääkitsemistä ja lääkkeiden luovutusta koskevan lainsäädännön toimeenpano sekä valvontasuunnitelman toteuttaminen: eläinlääkärien valvontaa lisätään

Ruokavirastossa päivitetään ja pannaan toimeen valtakunnallisen eläinten lääkitsemisen monivuotinen valvontaohjelma. **AVI:t** toteuttavat ohjelman mukaista valvontaa vuosittaisen suunnitelman mukaisesti. Vuoden 2019 tavoin asetetaan vuoden 2020 painopisteeksi eläinlääkärien valvonta (5 – 7 tarkastusta/AVI).

Tilojen sivutuotevalvonta erityisesti raatojen säilytys, keräily ja hävitys

Kunnaneläinlääkärit valvovat toimialueellaan tapahtuvaa raatojen keräilyä ja hävittämistä hautaamalla. Valvonta tehdään muun tilalla tapahtuvan muun valvonnan yhteydessä tai epäiltäessä väärinkäytöksiä. Valtioneuvoston asetusta 998/2017 valtionavustuksesta eläimen omistajalle nautojen, lampaiden, vuohien, sikojen ja siipikarjan raatojen keräilystä ja hävittämisestä aiheutuviin kustannuksiin on sovellettu vuoden 2019 alusta. Eläimen omistaja maksaa raatokeräilytoimijalle raadon noudosta ja hävittämisestä hinnan, joka on alennettu valtionavustuksen suuruudella. Ruokavirasto maksaa valtionavustuksen osuuden raatokeräilytoimijalle saatuaan toimijalta raportin kerätyistä eläimistä. Asetus estää kuitenkin valtion avustuksen maksamisen tapauksissa, joissa eläimen omistajan toiminnassa on tiettyjä lainsäädännön rikkeitä.

Kotiteurastuksen sivutuotteiden käytön, keräilyn ja hävityksen valvontaa tehdään muun tilalla tapahtuvan valvonnan yhteydessä tai epäiltäessä väärinkäytöksiä.

Kunta / Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alue
 Kainuun sote-kuntayhtymä, päivitys vuodelle 2020

1. ELÄINMÄÄRÄT KUNNAN ALUEELLA

a. Tuotantoeläintilat	Lkm
Nautatilat	320
Sikatilat	4
Lammas- ja vuohitilat	90
Hevostilat	70
Siipikarjatilat	12
Vesiviljelylaitokset	20
Turkistarhat	5
Tarhatun riistan tilat	7
Mehiläistarhat	25
Muut tuotantoeläinyksiköt	320
b. Lemmikit	Lkm
Arvio lemmikkien määrästä	9400

2. ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUT

a. Terveydenhuoltosopimukset	
Nauta	Lkm
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus	199
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	185
Terveydenhuoltotilojen osuus (% kaikista nautojen pitopaikoista)	62 %
Siat	Lkm
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus	4
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	4
Terveydenhuoltotilojen osuus (% kaikista sikojen pitopaikoista)	100 %
Siipikarja	Lkm
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus	0
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	0
Terveydenhuoltotilojen osuus (% kaikista siipikarjan pitopaikoista)	0 %
Muut terveydenhuoltosopimukset	Lkm
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus	0
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	0
Terveydenhuoltotyön resurssitarve (htv)	1 htv
b. Muut kunnan eläinlääkäripalvelut, arvio palvelutarpeesta	
Sairaskäynnit tiloilla (muu kuin terveydenhuolto)	Lkm
Sairaskäynnit virka-aikana	2500
Sairaskäynnit päivystysaikana	500
Sairaskäynnit pieneläinvastaanotolla	Lkm
Sairaskäynnit virka-aikana	12000
Sairaskäynnit päivystysaikana	1100
Kunnan eläinlääkäripalveluiden resurssitarve (htv)	10 htv

3. ELÄINTEN TERVEYDEN VALVONTA

a. Terveysvalvonta	
Pakolliseen terveystarkkailuun kuuluvat pitopaikat	Lkm
Siipikarjan salmonellavalvontaohjelmaan kuuluvat pitopaikat	7
Uudistuseläimiä tuottavat sikojen pitopaikat, salmonellavalvonta	1

Pitopaikat, jotka toimittavat nautoja keinosiemennysasemille, salmonellavalvonta	3
Raakamaitoa luovuttavat nautojen pitopaikat, salmonellavalvonta	-
Vapaaehtoiseen terveystarkkailuun kuuluvat tilat	Lkm
Maedi-visna / CAE	3
Tarhattujen hirvieläinten terveystarkkailuohjelma	-
Lohikalojen bakteeriperäinen munuaistauti (BKD)	
b. Muu eläinten terveyden valvonta (sis. mm. BSE-näytteet, kartoitukset)	20
Eläinten terveyden valvonnan resurssitarve (htv)	0,1 htv

4. SIVUTUOTEVALVONTA

	Lkm
Sivutuotealan laitokset ja toimijat; hyväksyntä, rekisteröinti ja valvonta	4
Raatojen ja kotiteurastuksen sivutuotteiden hävityksen valvonta	
Haaskatoiminnan valvonta	109
Turkiseläinten lajinsisäisen käytön valvonta	
Sisämarkkinakaupan, tuonnin ja viennin valvonta	
Sivutuotevalvonnan resurssitarve (htv)	0,1 htv

5. ELÄINTEN HYVINVOINNIN VALVONTA

a. Ilmoituksenvaraiset kohteet	Lkm
Kennelit	20
Hevostallit	24
Riistanhoidolliset tarhat	-
Lihan, munien tai siitoseläinten tuotantotarhat	8
Eläinkaupat	2
Eläinhoitolat	4
b. Epäilyyn perustuvat eläinsuojelutarkastukset	Lkm
Arvio epäilyyn perustuvista tarkastuksista	140
c. Muu eläinten hyvinvoinnin valvonta	20
Eläinten hyvinvoinnin valvonnan resurssitarve (htv)	1 htv

KAINUUN SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON
KUNTAYHTYMÄ
YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLTO
Eläinlääkintähuolto

LÖYTÖELÄINTEN HOITOTARHAT

Alue	Hoitotarhan pitäjä	Osoite	Puh.	Sähköposti
Kajaani/Vuolijoki Paltamo Ristijärvi	Oikarinen Anne Juliuksen eläinhotelli	Sonkajärventie 11 87100 Kajaani	045 130 8049	anne.juliuksen@gmail.com
Kuhmo/Sotkamo	Kilponen Anu Pieneläinlaitos Kiantime`s	Juonnontie 326 88900 Kuhmo	040 538 2428	anu@kilponen.eu
Puolanka	Kähkönen Terttu ja Pauli Puolangan löytöeläintarha	Vihajärventie 17 89200 Puolanka	040 580 0376 Terttu 0400 229 578 Pauli	kahkonen.terttu1@luukku.com
Hyrnsalmi Suomussalmi	Manninen Heikki	Miilutie 6 89600 Suomussalmi	040 678 3344	heikki.manninen@pp.inet.fi